

Pant i landbruksløsøre

Kandidatnummer: 318

Veileder: Professor dr. juris Thor Falkanger

Leveringsfrist: 25. november

Til sammen 15227 ord

17.04.2007

Innholdsfortegnelse

<u>1. PRESENTASJON AV TEMA OG PROBLEMSTILLING</u>	1
1.1 Avgrensning av oppgaven	2
1.2 Sentrale begreper i panteloven	2
1.3 Oppbygning av oppgaven	3
1.4 Rettskilder/Metode	3
<u>2. HISTORISK TILBAKEBLIKK</u>	5
<u>3. HENSYNENE BAK PANT I LANDBRUKSLØSØRE</u>	8
<u>4. PANTSETTER OG PANTHAVER</u>	9
4.1 Pantsetter	9
4.2 Panthaver	10
<u>5. OVERSIKT OVER VILKÅRENE FOR PANT I LANDBRUKSLØSØRE</u>	11
<u>6. NÆRINGSVIRKSOMHET SOM VILKÅR FOR PANTSETTELSE AV LANDBRUKSLØSØRE</u>	12
<u>7. HVILKE FORMUESGODER SOM INNGÅR I LANDBRUKSLØSØRE</u>	15
7.1 Landbruksløsøre	15
7.1.1 Maskiner, redskaper og annet utstyr	15
7.1.2 Avling og innhøstet avkastning	20
7.1.3 Dyr	21
7.1.4 Såvarer, gjødsel, drivstoff og andre varer	22

7.1.5 Emballasje til virksomhetens produkter	23
7.1.6 Klassifikasjon av løsøre	23
7.2 Tilbehør til fast eiendom	23
7.3 Bruksberettigede	25
<u>8. NÆRMERE OM ENDRINGER AV PANTEOBJEKTET</u>	<u>26</u>
8.1 Utskiftninger	26
<u>9. ADSKILTE DRIFTS Enheter</u>	<u>29</u>
<u>10. ETABLERING AV UTLEGGSPANT OG LEGALPANT</u>	<u>32</u>
10.1 Utleggspant	32
10.2 Legalpant	34
10.3 Fellespant	35
<u>11. RETTSVERNSAKT</u>	<u>37</u>
11.1 Grunnbok versus Løsøreregisteret	37
11.2 Løsøreregisteret	37
11.3 Spesialitetsprinsippet	39
11.4 Frempansettelse	42
<u>12. EKSTINKSJON</u>	<u>43</u>
12.1 Omsetningserververens stilling	43
12.1.1 Hjemmelskonflikter	43
12.1.2 Dobbelt suksessjonskonflikt	46

12.2	Kreditorenes stilling	48
12.2.1	Hjemmelsmannskonflikt	48
12.2.2	Dobbeltsuksesjonskonflikt	49
12.3	Særlig om salgspant	50
<u>13. PANTERETTENS KONSEKVENSER PÅ FORSKJELLIGE STADIER</u>		<u>53</u>
13.1	Sikringsstadiet	53
13.1.1	Rettslige disposisjoner over pantet	53
13.1.2	Faktiske disposisjoner over pantet	53
13.2	Misligholdsstadiet	56
13.3	Fullbyrdesstadiet	57
<u>14. KONKLUSJON</u>		<u>59</u>
<u>1</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>61</u>
(a)	Litteratur	61
(b)	Offentlige publikasjoner	61
<u>2</u>	<u>LISTER OVER TABELLER OG FIGURER M V</u>	<u>A</u>
Tabell 1		A

1. Presentasjon av tema og problemstilling

Temaet for denne spesialoppgaven er pant i landbruksløsøre slik det er til enhver tid, jfr. lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant (panteloven) § 3-9. I landbruksvirksomhet er behovet for kreditt stort, og man kunne naturligvis allerede før panteloven § 3-9 ble vedtatt pantsette fast eiendom og løsøre. Håndpantsettelse av landbruksløsøre er upraktisk, siden rådigheten over løsøre her vil bli fratatt eieren. Lovgiver løste problemet i forhold til pantsettelse av landbruksløsøre med å innta en egen bestemmelse om underpantsettelse av landbruksløsøre i panteloven § 3-9.

Pantsettelse av landbruksløsøre som tingsinnbegrep er et aktuelt tema i dagens landbruksvirksomhet. Norge har per i dag 204261¹ landbrukseiendommer, men bare 55697² av disse er aktive jordbruksbedrifter. I Norge finnes mange former for landbruksvirksomhet, men jordbruk inkludert husdyrhold representerer klart den største inntektskilden. Mange landbruksvirksomheter har behov for å stifte pant i landbruksnæring. I perioden januar 2006 til juli 2006 har det i alt blitt foretatt 689³ pantsettelsener i landbruksnæring jfr. panteloven § 3-9 (se tabell 1).

Pant i landbruksløsøre jfr. panteloven § 3-9 er egnet til å sikre det ”mellomlange” kredittbehovet, og er en mellomløsning mellom pant i fast eiendom og fordringer. I Innst. O. nr. 19 (1979-80) s.14-15 er behovet for en mellomlang kreditt mer utførlig beskrevet.

¹ Statens landbruksforvaltning.

² Statistisk årbok 2005. Tabell 336.

³ Statistikk fra Løsøreregisteret: Tinglyste dokument gruppert på kommune og dokumenttype.

1.1 Avgrensning av oppgaven

Oppgaven drøfter problemstillinger som panteloven § 3-9 kan reise. Norsk landbruk er stadig i forandring, og kreative forslag til nye inntjeningsmuligheter kommer frem. Dette fører til at nye problemstillinger kommer til overflaten, og må utredes.

Denne avhandlingen tar opp spørsmål som oppstår i ”tradisjonelt” norsk landbruk, og avgrenses mot finansiering knyttet til rafting, golfbane, safari, og hyttebygging m.v.

”Tradisjonelt” norsk landbruk vil i denne oppgaven være jordbruk inkludert husdyrhold og skogbruk.

Avhandlingen avgrenses også mot virksomhet som gjelder akvakultur, tamrein, pelsdyr og bier. Disse temaene reiser særskilte problemstillinger som ikke denne oppgaven kan romme. ”Landbruksfabrikker” faller også utenfor fremstillingen.

1.2 Sentrale begreper i panteloven

Panterett er en særrett til å søke dekning for et pantekrav i ett eller flere bestemte formuesgoder, jfr. panteloven § 1-1(1). Pantekravet vil være et pengekrav, og pantet vil i denne oppgaven være landbruksløsøre slik det er til enhver tid. Panthaveren vil når rettsvernsregelen er iaktatt, ha vern i forhold til de andre kreditorene. Panteretten vil i alminnelighet også ha rettsvern overfor godtroende omsetningsserververe. Hvis pantsetteren ikke skulle kunne betale pantekravet ved forfall, kan panthaveren søke dekning i pantet. Dekning må vanligvis søkes ved at pantet selges.

Panteloven § 3-9 gir bare hjemmel for å stifte kontraktspant, men det fulle bilde av bestemmelsen får man først ved å se nærmere på utleggspant.

Panteloven inndeler også panterettighetene etter rettsvernsmåten. Panteloven § 1-1 oppstiller et skille mellom underpant og håndpant hva angår rettsvernskrav. Underpant, jfr. panteloven § 1-1(2), er en panterett hvor rådigheten ikke blir fratatt eieren. Håndpant, jfr. panteloven § 1-1(3), innebærer derimot at rådigheten blir fratatt eieren. Landbruksløsøre

som tingsinnbegrep jfr. panteloven § 3-9 kan underpantsettes, og slik underpantsettelse reiser særlige problemer knyttet til rettsvern og rådighet.

1.3 Oppbygning av oppgaven

I punktene 2 og 3 redegjøres det for historien og hensynene bak panteloven § 3-9. Punkt 4 gjelder hvem som kan være pantsetter og panthaver etter § 3-9.

I punkt 5 følger en oversikt over vilkårene i panteloven § 3-9. Kravet til næringsvirksomhet blir omtalt under punkt 6. Punkt 7 redegjør for hvilke formuesgoder som inngår i landbruksløsøre som tingsinnbegrep. Endringer av panteobjektet og adskilte driftenheter blir omtalt i punktene 8 og 9. Punkt 10 sier noe om etablering av utleggspant og legalpant. Rettsvern blir omtalt i punkt 11. Mot slutten av avhandlingen kommer punktene 12 og 13 om henholdsvis ekstinksjon og de rettslige konsekvenser på panterettens forskjellige stadier. Avhandlingen blir avsluttet med en konklusjon i punkt 14.

1.4 Rettskilder/Metode

Avhandlingen er basert på vanlig rettskildelære etter gjeldende rett. Et par rettskildemessige spørsmål om forarbeider og domstolspraksis skal allikevel tas opp her.

Sivillovbokutvalet fikk ved kgl. resolusjon 10. april 1959 mandat til å lage forslag til kodifikasjonslover for blant annet panterett.⁴ Denne utredningen førte til Rådsegn 8 fra Sivillovbokutvalet. Om Pant. (Bergen 1970), som igjen førte til Ot. prp. nr. 39 (1977-78) Om pantelov og Innst. O. nr. 19 (1979-80). Disse tre dokumentene er alle forarbeider til panteloven av 1980, og dermed relevante rettskildefaktorer.

I avhandlingen blir det vist til domstolspraksis, avgjørelser av Høyesterett, lagmannsrett, tingrett og voldgiftsrett. Rettspraksis fra disse domstolene er relevante rettskilder for løsning av rettsspørsmål. Det metodiske spørsmålet blir her hvilken vekt de forskjellige

⁴ Ot.prp. nr.39 (1977-78) s. 7.

domstolene har i forhold til hverandre. Høyesterett er rikets øverste domstol jfr. Grunnloven § 88. Den vanlig oppfatning i Norge er at Høyesteretts prejudikater er bindende for alle andre enn Høyesterett selv.⁵ En høyesterettsdom har større vekt enn noen annen rettskilde når den direkte avgjør et tolkningsspørsmål.

Under Høyesterett finner man lagmannsretten og tingretten. Avgjørelser fra disse underrettene har ikke så stor vekt som høyesterettsavgjørelser, men på rettsområder hvor avgjørelser sjelden blir anket videre har underrettsavgjørelsene større vekt enn normalt. Voldgiftsdommer har stor betydning på spesielle områder, men generelt liten betydning som rettskildefaktor.⁶ Voldgiftsdommene påberopes ofte i senere voldgiftssaker og anføres undertiden som begrunnelse for nye avgjørelser.⁷

⁵ Torstein Echoff. Rettskildelære 5. utgave ved Jan E. Helgesen. s.160.

⁶ Torstein Echoff. Rettskildelære 5. utgave ved Jan E. Helgesen. s.163.

⁷ Torstein Echoff. Rettskildelære 5. utgave ved Jan E. Helgesen. s.163.

2. Historisk tilbakeblikk

En alminnelig adgang til å pantsette landbruksløsøre som tingsinnbegrep ble først innført ved panteloven av 1980 § 3-9. Panteloven av 1980 er en alminnelig lov på panterettsområdet. Rettstilstanden før panteloven av 1980 var preget av gamle rettsregler som var spredt rundt i forskjellige lover og ulovfestede regler. Enkelte prinsippbestemmelser var lovfestet i panteloven av 1857, lov 12. oktober 1857 Lov, indeholdende nærmere Bestemmelser om Pant og Thinglæsning. Panteloven av 1857 § 1 innførte et generelt prinsipp om at ”rørlig gods” måtte håndpantsettes.

Adgangen til å underpantsette landbruksløsøre var dermed svært begrenset i det besetning, gårdsredskaper, innhøstet avling m.m ikke ble ansett som tilbehør i snever forstand, og ble derfor ikke omfattet av en pantsettelse av gårdsbruket.⁸

Etter en lovendring 24.juni 1931 nr. 1 ble to særregler om underpant i hugget tømmer og norskavlet tresket korn som lagres hos produsenten, innført i panteloven av 1857. Panteloven av 1857 § 1(2) bokstav b fikk en regel om at en godkjent institusjon kan yte en jordbruker lån til lagring av norskavlet, tresket korn, mot at kornet pantsettes til sikkerhet for lånet. Denne regelen har ikke hatt veldig stor betydning, men man regnet med at regelen kunne komme til å gjøre nytte under spesielt vanskelige forhold for jordbruket.⁹ ”Hensikten bak denne regelen var å unngå unødig lagring og transport av korn som skal males og brukes i distriktet.”¹⁰

⁸ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.98.

⁹ C.J. Arnholm. Panteretten utgave 3. 1962. s.110.

¹⁰ C.J. Arnholm. Panteretten utgave 3. 1962. s.110.

Panteloven av 1857 § 1(2) bokstav c lød: ”hugget tømmer som er merket (blinket) med et av Kongens bestemt merke (pantemerket), kan av den på hvis eiendom det er hugget, eller av et salgslag bestående av skogeiere pantsettes ved tinglysing etter regler som gjelder for fast med de forandringer som følger av denne lovs §§ 8-11, dog kun til de av Kongen hertil godkjente institusjoner”. Reglene om underpant i hugget tømmer var upraktiske, og man fant andre finansieringsmåter til tømmerdriften.¹¹ Etter noen spesialbestemmelser kunne imidlertid landbruksløsøre pantsettes som tingsinnbegrepspant. Panthaveren måtte da være en offentlig godkjent kredittinstitusjon eller en statsbank.

Andre spesialbestemmelser var midlertidig lov om gjeldsordning for jordbrukere av 29. juni 1934 nr. 12 § 14 jfr. lov 6. juli 1933 nr. 7 Lov o. Lånekassen for jordbrukere § 13. Lån fra Lånekassen for jordbrukere skulle ifølge denne midlertidige loven sikres ved pant i eiendom med redskaper, maskiner, besetning og avling etc. Et par år senere kom lover om driftskredittordninger i landbruket, og driftskredittlag kunne dermed betinge seg salgspantlignende sikkerhet i husdyr kjøpt med lån fra kredittdriftslaget, jfr. lov 16. juli 1936 nr. 11 om driftskreditt for mindre jordbrukere § 13 og lov 19. juli 1946 nr. 2 om driftskreditt for jordbruket § 13. Lov 5. februar 1965 nr. 2 om Statens Landbruksbank utvidet pantsettelsesadgangen for lån fra Landbruksbanken. I følge § 16 nr. 1 kunne banken betinge seg driftstilbehørspant i maskiner, redskaper og utstyr, idet panteloven av 1895 ble gitt tilsvarende anvendelse.¹²

Dertil kan nevnes at det gjennom ulovfestet rett og rettspraksis ble åpnet adgang til salg med eiendomsforbehold (det som senere er omdøpt til salgspant). Gårdbrukeren kunne således for eksempel kjøpe såmaskin eller harv med eiendomsforbehold.

Panteloven av 1980 er som foran nevnt en generell lov som samler de viktigste panterettsreglene i en lov. Et siktemål med lovreformen i 1980 var i følge Ot. prp. nr. 39 (1977-78) s. 5 å foreta en alminnelig vurdering av adgangen til å pantsette næringsaktiva.

¹¹ C.J Arnholm. Panteretten. 3 utgave 1962. s.110.

¹² Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.98.

”Samtidig må det være en viktig oppgave å få større likhet og rettferd i forholdet mellom de ulike næringsgrener og bransjer enn den nå gjeldende ordningen fører til.”¹³ I følge Ot. prp. nr. 39. (1977-78) s. 5 er lovforslaget bygget på tre hovedhensyn, der et av hensynene er samling av reglene i en felles lov. De andre hensynene er avklaring av spørsmål som gjeldende lov og praksis ikke besvarer, og et behov for reformer.

Utgangspunktet var som nevnt at alle næringer skal stilles likt når det gjelder pantsettelsesadgang, og at det skal ikke ha noe å si at langiveren/panthaveren er en statsbank eller ikke.¹⁴

Reformen medførte en stor forandring for pantsettelse i landbruksvirksomhet, og forslagene til hvordan de nye reglene skulle utformes var mange. Et av alternativene som ble drøftet i Rådsegn 8 s. 84 og Ot. prp. nr. 39 (1977-78) s. 54 var å gi de nye reglene om pant i driftstilbehør og pant i varelager direkte anvendelse på landbruksvirksomhet. Men vanskelighetene oppstod allerede når en rasjonell grense mellom varelager og driftstilbehør skulle trekkes opp.

I Innst. O. nr. 19 (1979-80) s. 15 sier komiteen at disse forholdene tilsier at det i panteloven blir gitt en særskilt hjemmel for adgangen til å underpantsette landbruksløsøre. En slik særskilt hjemmel er innført i panteloven § 3-9. Panteloven § 3-9 har senere gjennomgått små forandringer, men fremstår i dag omtrent som den gjorde ved vedtagelsen i 1980.

¹³ Ot. prp. nr. 39 (1977-78) s. 5

¹⁴ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.99.

3. Hensynene bak pant i landbruksløsøre

Hensynene bak særregelen i panteloven § 3-9 er som foran nevnt lik adgang til pant for alle næringer, jfr. Ot. prp. nr. 39 (1977-78) s. 5. Panteloven § 3-9 sikrer klare regler og likhet for all landbruksvirksomhet.

En av de viktigste begrunnelsene for kontraktspant er at det virker kredittskapende. Debitor, i dette tilfelle en jordbruker eller skogbruker, vil få tilført ny kapital ved å kunne tilby pantsikkerhet. For kreditor vil et pantsikret lån innebære mindre risiko enn et lån uten noe form for sikkerhet.

”Den lavere risiko som er forbundet med et pantsikret lån, vil også kunne danne grunnlag for en lengre nedbetalingstid eller en mer varig kreditt.”¹⁵

Sikkerhet i form av pant vil dermed danne grunnlag for verdiskapning og økonomisk vekst for hele samfunnet.

Etter panteloven § 3-9 får panteretten rettsvern ved tinglysing. (Se mer om rettsvern under punkt 11.) Rettsvernsregelens primære oppgave er å skape publisitet og notoritet. Publisitet kan innebære at stiftelse av en panterett skal gjøres kjent ved hjelp et offentlig register. Kravet til publisitet beskytter tredjemenn som kan tenkes å ville kjøpe eller ytterligere belåne pantet.¹⁶ Notoritet betyr at panteretten skal være objektiv kontrollerbar med hensyn til tidspunkt, beløp og vilkår for lånet. Når rettsvernsreglene oppstiller et krav til notoritet er dette for å motvirke kreditorsvik.

¹⁵ Jens Edvin A. Skoghøy. Panterett. s.23.

¹⁶ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.47.

4. Pantsetter og panthaver

Panteloven § 1-1(1) definerer som foran nevnt hva som menes med panterett, men sier lite om hvilke personer som opptrer i et panterettsforhold.

4.1 Pantsetter

Pantsetteren er ofte eieren av det formuesgode som blir pantsatt, og han eller hun er personlig debitor for pantgjelden.¹⁷ For eksempel en bonde som pantsetter sitt eget landbruksløsøre for å få kreditt til å investere i et annet formuesgode eller dekke løpende driftsutgifter. Denne avhandlingen forutsetter at pantsetteren er en enkeltperson, men problemstillinger rundt foretak blir kort omtalt der dette faller naturlig.

En problemstilling som oppstår ved pantsettelse av landbruksløsøre er at bare den ene ektefellen ønsker å pantsette landbruksløsøre. Et eksempel kan her være at et ektepar kjøper gården og landbruksløsøre sammen. Landbruksløsøre eies her i sameie mellom ektefellene. Hver ektefelle eier her en ideell andel av løsøret, og kan fritt disponere over sin ideelle andel av løsøre jfr. lov 4. juli 1991 nr. 47 om ekteskap (ekteskapsloven) § 31(1). Et alminnelig synspunkt er at en sameier fritt kan pantsette sin sameieandel.¹⁸ En ektefelle må også kunne pantsette sin sameieandel.¹⁹ Forutsetningen ved ervervet kan legge bånd på denne rådigheten. Pantsettelse av landbruksløsøre jfr. panteloven § 3-9 er et tingsinnbegrepspant, der panteretten omfatter alt det den næringsdrivende eierer til enhver tid. (Se mer om tingsinnbegrepspant under punkt 8.) En ektefelle kan samtykke til pantsettelse av den andre ektefellens ideelle andel.

¹⁷ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.31.

¹⁸ Thor Falkanger. Tingsrett. s.135.

¹⁹ Peter Lødrup. Familieretten. s.109.

Pantsetteren kan også ha overførbar bruksrett til landbruksløsøre, jfr. panteloven § 3-9(3). (Mer om bruksberettigede under punkt 7.)

Men debitor for pantegjelden trenger ikke alltid være eieren av det pantsatte gode eller personlig debitor for pantegjelden. En slik splittelse kan forekomme ved at for eksempel pantet blir overdratt til en tredjemann på et senere tidspunkt. (Se mer om tredjemannskonflikter under punkt 12.)

Ved utleggspant og legalpant vil det ikke formelt finnes noen pantsetter. Tvangsfullbyrdelsesloven omtaler utleggstageren som saksøker og pantets eier som saksøkte. Debitor og eier vil være samme person. Samme situasjon finner man igjen når legalpant omtales, pantets eier og debitor vil også her være en og samme person.

4.2 Panthaver

Panthaveren er den som har rett til å søke pantefordringen dekket i pantet.²⁰ Hvis panthaveren har rett til å gjøre fordringen gjeldende som en personlig fordring, omtales han som kreditor. Teoretisk kan det forekomme en splittelse mellom panthaver og kreditor, men det er høyst upraktisk. Ved pantsettelser i landbruket er panthaveren ofte en bank.

²⁰ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.30.

5. Oversikt over vilkårene for pant i landbruksløsøre

Hjemmelen i § 3-9(1) omfatter bare avtalestiftelse av pant i løsøre som brukes til næringsvirksomhet i landbruket og varer som produseres i virksomheten, jfr. uttrykket ”underpantsettes”. Denne begrensningen støttes også av panteloven § 1-2(2). Stiftelse av utleggspant reguleres av lov 8. juni 1984 nr. 59 om fordringshaverens dekningsrett (dekningsloven) og lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangfullbyrdelse og midlertidig sikring (tvangfullbyrdelsesloven). (Utleggspant omtales mer omfattende senere i fremstillingen i punkt 10.1.)

Panteloven § 3-9(1) oppstiller flere vilkår for at landbruksløsøre kan underpantsettes. For det første må kravet til ”næringsvirksomhet i landbruket” jfr. § 3-9(1) være oppfylt. (Mer om dette i punkt 6.) Et annet vilkår er at løsøre må ”brukes eller være bestemt til bruk” eller ”produseres i virksomheten”, jfr. panteloven § 3-9(1). (Se under punkt 7.1.1 og 7.1.2.) For det tredje må løsøre falle innunder den uttømmende definisjonen i § 3-9(2) bokstavene a-f. (Dette omtales under punkt 7.) Avgrensing mot tilbehør til fast eiendom og panteloven § 3-8 er også viktig. (Dette blir omtalt i punktene 7.2 og 7.1.1.)

6. Næringsvirksomhet som vilkår for pantsettelse av landbruksløsøre

Panteloven § 3-9(1) lyder: ”Løsøre som brukes eller er bestemt til bruk i næringsvirksomhet i landbruket, men som ikke er tilbehør til fast eiendom, og varer som produseres i virksomheten kan underpantsettes særskilt”. Det oppstilles således et krav til ”næringsvirksomhet i landbruket”, og spørsmålet blir hva som faller innunder begrepet ”næringsvirksomhet i landbruket” jfr. § 3-9(1)?

Panteloven § 3-9(4) sier at Kongen kan fastsette i forskrift hva som menes med næringsvirksomhet i landbruket. Forskrift av 1980-11-21 nr 14 § 3 gir en utfyllende beskrivelse av begrepet. To vilkår må foreligge for at man skal kunne pantsette etter § 3-9.

Første vilkåret er at personer må være registeret i Foretaksregisteret eller momsregisteret. Det andre vilkåret er at virksomheten gjelder jordbruk, skogbruk eller fjørfeoppdrett, jfr. pantelovforskriften § 3(1) bokstav a. Pantelovforskriften § 3(1) bokstav a oppregner de tradisjonelle former for landbruk. Andre former for landbruk som ikke faller innunder pantelovforskriften § 3(1) bokstav a, må derimot ha naturlig tilknytning til jordbruksvirksomhet, se pantelovforskriften § 3(1) bokstav b. Eksempler på virksomhet som faller innunder begrepet ”naturlig tilknytning til jordbruksvirksomhet”, er blant annet ”broiler- og fleskefabrikker” og kennel.²¹

Rideskoler er blitt en populær virksomhet i forbindelse med drift av gård, og kommer i mange tilfeller innunder pantelovforskriften § 3(1) bokstav b. Justisdepartementets lovavdeling har uttalt at rideskoler som drives selvstendig uten tilknytning til gårdsdrift eller rideskoler i større målestokk med tilknytning til gårdsdrift, ikke kan regnes som

²¹ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.285.

”næringsvirksomhet i landbruket”.²² Hestene blir her brukt som driftsmidler i virksomhet som ikke er relatert til landbruk, og dyrene kan dermed pantsettes etter panteloven § 3-4(2) bokstav a.²³ En gårdbruker med en mindre rideskole som binæring til jordbruket, vil imidlertid bli betraktet som en som driver ”næringsvirksomhet i landbruket” jfr. pantelovforskriften § 3(1) bokstav b.

Pantelovforskriften § 3(1) bokstav a stiller intet krav til at virksomheten skal ha naturlig tilknytning til landbruksvirksomhet, slik som pantelovsforskrift § 3(1) bokstav b gjør. Denne forskjellen mellom bokstavene a og b kan sees i lys av at bokstav a inneholder tradisjonelle former for landbruk, mens bokstav b gjelder aktiviteter som ikke har en like aktuell tilknytning til tradisjonell gårdsdrift.

I følge pantelovforskriften § 3(1) bokstav b regnes ikke selvstendig industriell bearbeiding av landbruksprodukter som næringsvirksomhet i landbruk. Ut fra ordlyden kan man slutte at bearbeidelse av produkter på gården faller innunder næringsvirksomheten. Et eksempel er her maling av egenprodusert korn. Meieridrift, slaktervirksomhet, sagbruksvirksomhet i større omfang, og andre treforedlingsvirksomheter faller derimot utenfor bestemmelsen.²⁴ Avgrensningene mot videresalg av produktet og innkjøp av virke kan være vanskelig.

Problemet blir satt på spissen, ved for eksempel kjøp av kvern til maling av korn. Et eksempel kan her være at en jordbruker kjøper to kverner til maling av egenprodusert korn, men en kvern vil være nok til eget bruk. Spørsmålet blir her om en eller begge faller utenfor begrepet ”næringsvirksomhet”? En annen problemstilling er om et fôrkjøkken som baseres på eget virke blir betraktet som ”næringsvirksomhet”?

²² Carl Bernhard Kjelstrup. Liten panterett. s.274-276.

²³ Carl Bernhard Kjelstrup. Liten panterett. s.274-276.

²⁴ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.100.

Justisdepartementet har uttalt at produksjonen ikke må i vesentlig grad overstige personlig forbruk og at virksomheten ikke i vesentlig grad må baseres på ”innkjøpt virke”.²⁵ Disse spørsmålene dukker også opp ved etablering av såkalte gårdsbutikker, der egenproduserte varer blir solgt til forbipasserende kunder.

I noen tilfeller forekommer det at et foretak driver gården, og vilkårene for å bli ansett som næringsvirksomhet er at foretaket må være registrert i Foretaksregisteret eller i momsregisteret jfr. pantelovforskriften § 3. Vilåret om registrering i Foretaksregisteret er ikke et ubetinget krav,²⁶ noe som også fremkommer i Hålogaland lagmannsretts kjennelse LH-1993-79. Kjennelsen omtaler et ektepar som ønsket å pantsette diverse løsøre, blant annet landbruksløsøre. Dokumentene ble imidlertid nektet tinglyst, med den begrunnelse at ekteparet drev et ansvarlig selskap som ikke var registret i Foretaksregisteret. Lagmannsretten kom til at dokumentene kunne tinglyses. Retten fant ingen hjemmel for å nekte tinglysing når personene var registrert i momsregisteret og drev næringsvirksomhet i landbruk. Det andre vilåret i pantelovforskriften § 3 må også være oppfylt før et foretak kan anses for å drive næringsvirksomhet i landbruk.

²⁵ Olav Sundet. Lov og rett i landbruket. s. 228.

²⁶ Sjur Brækhus /Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.99.

7. Hvilke formuesgoder som inngår i landbruksløsøre

7.1 Landbruksløsøre

Panteloven § 3-9(2) bokstav a til f oppstiller en uttømmende oversikt over hvilke formuesgoder som kan inngå i landbruksløsøre. Løsøre etter § 3-9 er landbruksløsøre som brukes eller er bestemt til bruk i virksomheten eller varer som produseres i virksomheten. Landbruksløsøre må ”brukes eller være bestemt til bruk” i landbruket for at lovbestemmelsen kommer til anvendelse, jfr. panteloven § 3-9(1). Dette er et funksjonelt kriterium og grensene er vanskelige å trekke. (Se under punkt 7.1.1.) Løsøre som blir produsert i virksomheten omtales under punkt 7.1.2. (Kravet til ”næringsvirksomhet i landbruket” jfr. § 3-9(1) må også være oppfylt. Se punkt 6.)

7.1.1 Maskiner, redskaper og annet utstyr

I følge panteloven § 3-9(2) bokstav a innbefatter landbruksløsøre maskiner, redskaper og annet utstyr. Det er to viktig reservasjoner for verdier som faller innunder panteloven § 3-8 og panteloven § 2-2 bokstav c. (Tilbehør til fast eiendom omtales i punkt 7.2.)

Panteloven § 3-8 oppstiller en spesialregel for blant annet motorvogner og anleggsmaskiner. Bestemmelsen i § 3-9(2) bokstav a avgrenser som nevnt foran mot verdier som faller innunder pantelovens § 3-8. I Innst. O. nr. 19 (1979-80) s. 16 blir forholdet til motorvogner diskutert, og komiteens utgangspunkt er at motorvogner bør kunne pantsettes på lik linje med annet landbruksløsøre. Lovgiver bestemmer seg for at all pantsettelse av motorvogner skal skje etter § 3-8, med den begrunnelse at det er hensiktsmessig at all pantsettelse av motorvogner følger de samme reglene.

Panteloven § 3-8 blir tilpasset til landbruksvirksomheten ved at § 3-8(5) henviser til § 3-9(4). Pantsettelsesadgangen i landbruket blir dermed bestemt av kravet om ”næringsvirksomhet i landbruket” i pantelovforskriften § 3.

I Eidsivating lagmannsretts kjennelse LE-1997-474 ble lovens prinsipp også slått klart fast. Et av spørsmålene i tvisten var om en varebil kunne pantsettes som landbruksløsøre. Retten uttalte at motorvogner skulle pantsettes etter § 3-8.

Spørsmålet blir her om traktor og skurtresker er ”motorvogn” jfr. panteloven § 3-8(1). I pantelovforskrift § 2(1) 1.punktum er det gitt nærmere regler for hva som kategoriseres som ”motorvogn” jfr. § 3-8. Forskriften er gitt med hjemmel i panteloven § 3-8(4).

Pantelovforskriften § 2(1) sier at med motorvogn forstås kjøretøy drevet frem med motor, jfr. lov 18. juni 1965 nr. 4 veitrafikkloven § 2(2-3).

Begrepet ”motorvogn” i panteloven § 3-8 er videre enn begrepet som benyttes i panteloven § 3-17(3) og panteloven § 5-5 som viser til § 15 og § 16 om registreringsplikt i veitrafikkloven. Med hjemmel i veitrafikkloven § 16 oppstilles unntak fra registreringsplikten i forskrift av 1990-01-25 nr. 92 § 2-1. Forskrift av 1990-01-25 nr. 92 er senere blitt endret noe ved forskrift av 1998-09-09 nr. 932. Skurtreskere er med dette ikke registreringspliktige, mens en normal traktor for landbruksvirksomhet vil være registreringspliktig.

Traktorer og skurtreskere kan pantsettes etter pantelovens § 3-8, siden de er ”motorvogn” jfr. veitrafikkloven § 2-2(2).

Panteloven § 3-9(2) bokstav a må i utgangspunktet tolkes på samme måte som panteloven § 3-4(2) bokstav a, siden bestemmelsene er tilnærmet likt utformet, jfr. Innst. O. nr. 19 (1979-80) s. 16. Dette betyr at omtrent de samme spørsmål og løsninger vil fremkomme av begge bestemmelsene.

”Maskiner” jfr. panteloven § 3-9(2) bokstav a er ”mekanisk virkende produksjonsutstyr”,²⁷ for eksempel melkemasiner, korntørke, gårdssag og diverse kjøleutstyr. I tillegg kommer produksjonsutstyr som skal påmonteres traktoren, men som ikke inngår som en naturlig enhet til traktoren, for eksempel traktorgravemaskiner.²⁸ Innunder begrepet ”redskaper” jfr. panteloven § 3-9(2) bokstav a finner man enklere produksjonsutstyr, for eksempel såmaskin, harv, plog etc.

Spørsmålet blir deretter hva som faller innunder ”annet utstyr”.

Ut fra ordlyden i bestemmelsen omfatter ”annet utstyr” utstyr som ikke naturlig tilhører maskiner eller redskaper.

Formuleringen er vid, og tjener som foran nevnt som selvstendig begrensning overfor fast eiendom jfr. henvisningen til pantelovens § 2-2 og andre formuesgoder som ellers faller utenfor pantelovens kapittel 3.²⁹ Begrepet ”annet utstyr” har flere ganger kommet opp i både lagmannsretten og tingretten.

I RG.1997 s. 883 var spørsmålet om moelvenbrakker kunne betraktes som ”annet utstyr” jfr. panteloven § 3-9(2) bokstav a. Saken omhandlet et oppdrettsanlegg som hadde benyttet brakkene til kombinert kontor og garderobe. Gulating lagmannsrett kom etter nøye vurdering til at brakkene måtte betraktes som ”annet utstyr” etter § 3-9(2). I rettens vurdering ble det særlig lagt vekt på at brakkene lett kunne demonteres og at fundamentet var enkelt. Det siste momentet retten la vekt på var at elektriske kabler i brakkene isolert sett ikke kan føre til at brakkene kan betraktes som fast eiendom.

Et spørsmål som kan dukke opp, er om ”annet utstyr” jfr. § 3-9(2) bokstav a innbefatter teknologiske programmer.

²⁷ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.281.

²⁸ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.281.

²⁹ Sjur Brækhus/Borgar Høgtveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.100.

Norsk landbruk er stadig i utvikling, og ny teknologi inntar landbruksmarkedet. Melkeprogrammer og forskjellige GPS-mottakere er mer vanlig nå enn for noen år siden. Innunder begrepet ”annet utstyr” jfr. § 3-9(2) bokstav a faller innkjøpte dataprogrammer³⁰. Melkeprogrammer og andre dataprogrammer til bruk i landbruket kan dermed pantsettes som ”annet utstyr”.

Forskningsprosjektet ”Presisjonslandbruk” ved Bioforsk Øst Apelsvoll³¹ har forsket på forskjellige måter å øke lønnsomheten i landbruket. Styringsassistanse ved hjelp av GPS-mottaker er et av hjelpemidlene bøndene i dag kan kjøpe. En GPS-mottaker fungerer som tilleggsutstyr til for eksempel traktorer. EDB-utstyr, telefoner og tv-apparater omfattes av ”annet utstyr” jfr. § 3-9(2) bokstav a.³² GPS-mottakere kan karakteriseres som samme type teknologi som data- og tv-utstyr, og må av den grunn kunne regnes som ”annet utstyr” jfr. §3-9(2) bokstav a.

Et relativt nytt teknologisk virkemiddel er presisjonskalking ved hjelp av sensorer som måler lys. Tekniske finesser finnes også innenfor område for åkersprøyte, ved hjelp av kameraer, computer og software kan sprøytemiddelet fordeles jevnere på den delen av åkerstykket som har mest ugress.

Spørsmålet blir dermed om kameraer, computer, og sensorer også faller innunder begrepet ”annet utstyr” jfr. §3-9(2) bokstav a.

Kamera, computer og sensorer er tekniske innretninger for å bedre jordstykkets yteevne. Disse tekniske innretningene må også kunne sammenlignes med data, tv, radio og telefon. Man kan etter dette antagelig slutte at forskjellige former for kamera, computer og sensorer kan pantsettes etter § 3-9(2) bokstav a.

³⁰ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.281.

³¹ Forskningsprosjektet ”presisjonslandbruk”, Bioforsk Øst Apelsvoll, forsker Audun Korsæth.

³² Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.236.

I følge forarbeidene til panteloven skal § 3-9(2) bokstav a tolkes på samme måte som pantelovens § 3-4(2) bokstav a, som nevnt foran. En liten forskjell kan være at § 3-4 eksplisitt nevner "innbo", noe § 3-9 ikke gjør. "Innbo" vil si stoler, bord, gardiner etc. Spørsmålet blir dermed om det er bevisst av lovgiver å unnta "innbo" fra landbruksløsøre?

Forarbeidene innehar ingen nærmere forklaring på denne forskjellen mellom bestemmelsene. Men en naturlig forklaring vil være at det er lite behov for å pantsette "innbo" i landbruket. Hvis spørsmålet skulle dukke opp en gang, vil også "innbo" gå innunder alternativet "annet utstyr", jfr. panteloven § 3-9(2) bokstav a.³³ Et eksempel her kan være at bonden innreder et lite kontor på låven, for å ha alle papirene i forbindelse med driften der.

En problemstilling som kan oppstå er om landbruksmaskiner som blir plassert på et lagerrom faller innunder begrepet "brukes eller er bestemt til bruk i næringsvirksomhet i landbruket" jfr. panteloven § 3-9(1). Formuleringen "brukes eller er bestemt til bruk" jfr. panteloven § 3-9(1) er som foran nevnt et funksjonelt kriterium, og funksjonen til landbruksløsøre er avgjørende for om panteloven § 3-9 kommer til anvendelse. Landbruksmaskiner på et lagerrom oppfyller vilkårene i panteloven § 3-9(1) og pantelovforskriften § 3, i og med at de er "bestemt til bruk i næringsvirksomhet i landbruket". Spørsmålet blir her hva som kan utledes av ordet "bestemt til bruk" jfr. § 3-9(1). Ut fra naturlig språklig forståelse kan ordet "bestemt til bruk" bety at maskinene, når det er naturlig i forholdet til årstiden, skal benyttes i næringsvirksomheten.

Et kortere opphold på et lagerrom for siden bruk faller her innunder begrepet "næringsvirksomhet i landbruket". Avgrensningene mot lengre opphold på lagerrom er vanskelige. En maskin er innkjøpt for å benyttes, og kan vel trolig ikke kalles "bestemt til bruk" jfr. panteloven § 3-9(1) hvis den i uoverskuelig fremtid blir hensatt på et lager. Men

³³ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.282.

hvis en bonde fortar innkjøp av reservedeler til landbruksmaskiner, må disse delene sies å kunne være "bestemt til bruk" jfr. panteloven § 3-9(1).

7.1.2 Avling og innhøstet avkastning

Avling og annen innhøstet avkastning faller også innunder landbruksløsøre jfr. panteloven § 3-9(2) bokstav c. Innunder begrepet "avling og annen innhøstet avkastning" jfr. § 3-9(2) bokstav c finner man planteprodukter for eksempel korn, alt av grønnsaker og frukt, poteter, høy og tømmer. Avkastning av husdyr faller også innunder bestemmelsen, for eksempel ull, melk, egg og kjøtt. Levende dyr går derimot innunder bokstav d i samme bestemmelse, for eksempel hvis kua får en kalv.

Utskillelse av materiale fra selve grunnen, sand og stein, regnes også som avkastning.³⁴ Etter panteloven § 2-2(1) bokstav a omfatter pantsettelse av fast eiendom også grunnen. Sand, stein og jord tilhører dermed den faste eiendom. Men sand, stein og jord kan i visse tilfeller også bli betraktet som løsøre, for eksempel der fjellet er knust til pukkproduksjon eller sand fra sandtaket er deponert med sikte på bortkjørsel.³⁵ I følge Innst. O. Nr 19. (1979-80) s. 16 skal avkastningen omfattes av pantsettelsen uten hensyn til om avkastningen er bestemt til salg eller skal benyttes i videre produksjon (såkorn etc.).

Et problem som kan oppstå i denne sammenheng er om forråd avsatt til eget bruk innbefattes eller faller utenfor panteretten etter panteloven § 3-9(2) bokstav c. Det er vanskelig å se holdepunkter i lovteksten for at forråd avsatt til eget bruk faller utenfor panteretten. (Annerledes Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg.³⁶) Hvis forråd skal falle utenfor panteretten etter § 3-9, vil dette skape vanskelige grensedragninger for kreditor når han skal realisere panteretten. Begrunnelse for en slik unntagelse fra

³⁴ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.282.

³⁵ Thor Falkanger. Tingsrett. s.84.

³⁶ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.100.

panteretten, må i så fall være vernereglene i dekningsloven kapittel 2. I følge Carl Bernard Kjelstrup blir spørsmålet om det består en egen særskilt, ikke hjemlet unntaksrett ved tvangsrealisasjon, noe det neppe er grunn til å anta.³⁷

Et spørsmål her er om når avlingen eller avkastningen skal regnes som løsøre. I følge Innst. O. nr 19 (1979-80) s. 16 er avling som korn og andre vekster først innhøstet når de er skilt fra grunnen. Den samme problemstillingen kan reises når det gjelder hugst i skog. Hugget tømmer kategoriseres som løsøre, men trær på rot faller innunder den fast eiendom jfr. panteloven § 2-2.

Et problem som dukker opp fra tid til annen gjelder uansvarlig hugst i skogen. Hvis en skogeier foretar uansvarlig hugst, har pantthaveren i fast eiendom sikkerhet i det som er hugget for mye jfr. Innst. O. nr. 19 (1979-80) s. 16. Denne sikkerheten vil da gå foran løsøre-pantthaverens rett.

7.1.3 Dyr

I følge panteloven § 3-9(2) bokstav d faller dyr også innunder under løsørepart. I loven er det opplistet eksempler på dyr som faller innunder pantet. Lovens eksempler er fjærfe, pelsdyr osv. Oppregningen av dyretyper er ikke uttømmende jfr. lovens ”herunder”. Blant annet mangler de mest typiske av norske husdyr, slik som gris, høner, geiter, sauer, storfe og hester. I følge Innst. O. nr. 19 (1979-80) s. 16 går alle dyr som holdes eller oppdrettes i forbindelse med virksomheten innunder panteretten. Dyreholdet i norsk landbruk er stadig i forandring, og per 2004 er det 941824 storfe herav 324081 kuer, 100382 alssvin, 968245 sauer over 1 år og 45010 melkegeiter.³⁸

³⁷ Carl Bernhard Kjelstrup. Liten panterett. s.45.

³⁸ Statistisk årbok 2005. Tabell 346.

7.1.4 Såvarer, gjødsel, drivstoff og andre varer

Panteloven § 3-9(2) bokstav e beskriver at ”såvarer, gjødsel, drivstoff og andre varer som forbrukes under virksomheten” er landbruksløsøre. ”Såvarer” jfr. panteloven § 3-9(2) bokstav e vil i denne sammenheng være ikke bare såkorn, men også for eksempel frø til gulrøtter. Spørsmålet blir her hva som kan regnes som ”andre varer”.

Verken lovteksten eller forarbeidene gir eksplisitt svar på hva som faller innunder ”andre varer” for landbrukets del. Innst. O. nr.19 (1979-80) s. 16 henviser til § 3-11 om pant i varelager. Med ”drivstoff” jfr. panteloven § 3-11(2) bokstav b menes energi-frembringende stoffer, for eksempel kull, parafin, bensin og diesel.

Forarbeidene til § 3-11(2) beskriver også ”andre varer som forbrukes under virksomheten” til å omfatte hjelpestoffer under produksjonen og andre typer av driftsmidler slik som maling.

Ut fra lovens ordlyd er alle de eksemplifiserte gjenstandene i panteloven § 3-9(2) bokstav e typiske forbruksvarer. Såvarer, gjødsel, og drivstoff er varer som forbrukes i drift av gården. ”Andre varer” jfr. panteloven § 3-9(2) bokstav e kan dermed for landbrukets del være sprøytemidler og dyrefôr.

En problemstilling som kan dukke opp her er om for eksempel parafin brukt til oppvarming av uthus og privathus ”forbrukes under virksomheten” jfr. panteloven § 3-9(2) bokstav e. Oppvarming av uthus med parafin er typisk drivstoff som forbrukes under landbruksvirksomheten. Spørsmålet blir dermed om parafin som brukes til oppvarming av egen bolig kan regnes som forbruk under landbruksvirksomhet. I utgangspunktet faller ikke oppvarming av privatbolig under landbruksvirksomhet. Men i mange tilfeller er det nødvendig for landbrukeren å bosette seg nær virksomheten, for eksempel fordi dyrehold krever kontinuerlig tilsyn. Parafin til oppvarming av uthus og privatbolig kan dermed falle innunder ”forbrukes i virksomheten” jfr. panteloven § 3-9(2) bokstav e.

7.1.5 Emballasje til virksomhetens produkter

I følge panteloven § 3-9(2) bokstav f faller også ”emballasje til virksomhetens produkter” innunder landbruksløsøre. Innst. O. nr 19 (1979-80) s. 16 henviser igjen til bestemmelsen om pant i varelager. Innunder bestemmelsen i § 3-11(2) bokstav c faller tom-emballasje og returemballasje. Dette betyr for landbruksløsørepanter sin del at emballasje til høyballer som ligger ferdig til bruk faller innunder pantelovens § 3-9(2) bokstav f. Det samme vil emballasje til intern lagring, for eksempel engangspaller/europaller, gjøre.

”En forutsetning for at man skal kunne tale om emballasje, må være at det dreier seg om ting som enten er av begrenset varighet eller av mer ubetydelig karakter.”³⁹

Emballasjen må også benyttes til virksomhetens produkter. Faste innretninger til oppsamling av søppel kan dermed ikke regnes som emballasje. For eksempel en container til forskjellig type søppel regnes ikke som emballasje. Men containere kan falle innunder ”annet utstyr” jfr. panteloven § 3-9(2) bokstav a.

7.1.6 Klassifikasjon av løsøre

Et spørsmål som fort kan dukke opp, er klassifikasjon av løsøre som til dels blir benyttet privat og til dels i næringsvirksomhet. Et eksempel her kan være at en bonde kjøper en rydningssag, som kan benyttes både på jordet og i hagen hjemme. Den nedre grense for hva begrepet ”næringsvirksomhet” kan romme er vanskelig å trekke.

”Avgjørende må være om løsøre hovedsakelig er til bruk i næringsvirksomheten.”⁴⁰

7.2 Tilbehør til fast eiendom

I panteloven § 3-9(1) står det uttrykkelig at ”løsøre som brukes eller er bestemt til bruk i næringsvirksomhet i landbruket, men som ikke er tilbehør til fast eiendom ..., kan underpantsettes”. Likeledes er det samme uttrykt i § 3-9(2) bokstav a der maskiner,

³⁹ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.302.

⁴⁰ Ole Dag Rike og Erik Råd Herlofsen. Panterett for praktikere. s. 56.

redskaper, og annet utstyr, bortsett fra tilbehør som nevnt i § 2-2 bokstav c kan underpantsettes.

Spørsmålet blir her hva som går innunder begrepet ”tilbehør til fast eiendom” jfr. panteloven § 2-2 bokstav c.

Panteloven § 2-2 bokstav c regulerer pant i fast eiendom, og bokstavene a og b sier at panteretten omfatter grunnen med hus og bygninger. I paragrafens bokstav c blir tilbehør og rettigheter jfr. lov 3. juli 1992 nr. 93 om avhending av fast eiendom (avhendingsloven) § 3-4 til § 3-6 nevnt. Avhendingslovens § 3-4 regulerer tilbehør som er på eiendommen etter offentlige vedtak, og sameieparter. Avhendingsloven § 3-5 regner utstyr som er fast montert eller særskilt tilpasset bygningene som tilbehør.

Den bestemmelsen som direkte angår landbrukseiendommer, er avhendingsloven § 3-6. ”Til ein landbrukseigedom høyrer driftsplanar, reiskap og utstyr som anten er fast montert eller særskilt tilpassa eigedomen” jfr. avhendingsloven § 3-6.

Avgrensingen i panteloven § 3-9 mot tilbehør jfr. § 2-2 bokstav c setter klare grenser for hva pant i landbruksløsøre kan inneholde. Pantsettelse etter § 3-9 kan ikke inneholde driftsplaner jfr. lov 27. mai 2005 nr. 31 om skogbruk (skogloven) kapittel 2 og lov 12. mai 1995 nr. 23 om jord (jordloven) § 6, eller spesialtilpasset redskap eller fast montert utstyr.

Tvilstilfeller kan oppstå i avgrensningen mellom tilbehør til fast eiendom og løsøre. I tvilstilfeller skal det legges vekt på om gjenstanden er vanskelig å flytte eller er nødvendig til bruk på eiendommen eller om gjenstanden best kan brukes der, se avhendingsloven § 3-4(1).⁴¹

⁴¹ Thor Falkanger. Tingsrett s. 85.

Panteloven § 2-2 er en deklarasjonsregel jfr. ”når ikke annet er avtalt” jfr. § 2-2. Loven må på dette punktet tolkes innskrenkende, og bare fravikelser som reduserer panterettens omfang i forhold til oppregningen kan godtas.⁴² Men en reduksjon i panterettens innhold kan være problematisk i forhold til andre bestemmelser for eksempel lov 9.juni 1939 nr.17 om husbruksskog § 5.

7.3 Bruksberettigede

I følge panteloven § 3-9(3) får panteretten rettsvern ved tinglysing på eierens eller den bruksberettigedes blad i Løsøreregisteret. Pant i landbruksløsøre kan dermed gjelde gjenstander som pantsetteren har eiendomsrett til eller gjenstander som pantsetteren har bruksrett til. Ordlyden i § 3-9(3) oppstiller et krav om at bruksretten må være overførbar.

Spørsmålet blir hva lovgiver mener med ”overførbar bruksrett”?

”Overførbar bruksrett” benyttes i tilfeller hvor bruksretten kan overføres til ny bruker ved en fremtidig relasjon av løsøre uten at det er nødvendig med samtykke fra eieren.⁴³

Bruksrett kan deles i totale og partielle bruksrettigheter. Rettigheten er total når eieren har besittelse eller den eksklusive rådigheten over løsøre.

⁴² Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.51.

⁴³ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.245./Carl Bernhard Kjelstrup. Liten panterett. s.222-224.

8. Nærmere om endringer av panteobjektet

Tingsinnbegrepspantet foranlediger to hovedspørsmål jfr. panteloven § 3-9(5) som henviser til panteloven § 3-4(5). Hovedspørsmålene er forholdet til utskiftninger og hvordan panteretten kan begrenses gjennom ”driftsmessig adskilte” avdelinger. (Driftsmessig adskilte avdelinger omtales i punkt 9)

8.1 Utskiftninger

Panteloven § 3-9(5) henviser til panteloven § 3-4(5) om at ”panteretten gjelder driftstilbehør i sin helhet, slik det er til enhver tid”. For pant i landbruksløsøret betyr dette at alt av landbruksløsøre i nåtid og fremtid inngår i pantssettelsen. Begrensing av panteretten kan bare skje ved at virksomheten er oppdelt i selvstendige driftsenheter jfr. § 3-4(5) if.

Panteloven er preseptorisk når det gjelder omfanget av tingsinnbegrepspantet, og det kan verken avtales snevrere eller videre adgang til pantssettelse. Hvis panteavtalen avviker fra lovens avgrensing av panteobjektet, mangler panteavtalen rettsvern og den er også ugyldig mellom partene jfr. panteloven § 1-2(2). Unntak fra regelen om gyldighet mellom partene kan forekomme. Hvis avviket fra loven er lite og man kan anta at partene ville inngått en gyldig panteavtale dersom de hadde vært kjent med lovens regler, kan avtalen opprettholdes med unntak av den ugyldige del.⁴⁴ Alminnelige prinsipper for avtaletolkning og revisjon vil her komme inn, og avtalen må kunne opprettholdes og gis det omfang den etter loven skal ha.⁴⁵

I panteloven § 3-7 er tingsinnbegrepspantet mer utførlig regulert, og første ledd sier at ”pantsetteren kan skifte ut eller avhende pantsatt driftstilbehør så langt dette er i samsvar

⁴⁴ Jens Edvin A. Skoghøy. Panterett s.65.

⁴⁵ Jens Edvin A. Skoghøy. Panterett s.65.

med forsvarlig drift og ikke vesentlig forringer panthaverens sikkerhet". Denne bestemmelsen åpner for at eieren kan selge den gamle såmaskinen for å kjøpe en ny såmaskin. Når det gjelder jordbruk med dyrehold, er det helt nødvendig at eieren kan selge slakteklare dyr, mot å erstatte disse med unge dyr.

Panteloven § 3-7(1) oppstiller to vilkår for at utskiftninger skal være lovlig. Det første vilkåret er at avhendelsen skal være "i samsvar med forsvarlig drift" jfr. § 3-7(1). Kravet til "forsvarlig drift" vil variere fra eiendom til eiendom, og vurderingen må i utgangspunktet tas i den virksomhet som ble drevet på eiendommen på pantsettelsestidspunktet.⁴⁶ Unntak fra dette utgangspunktet kan forekomme ved at utskiftninger som virket uforsvarlig på pantsettelsestidspunktet senere kan bli forsvarlige på grunnlag av prissvingninger.

All næringsvirksomhet i landbruket har nødvendige behov for utskiftning. "Forsvarlig drift" jfr. § 3-7(1) vil kunne tilsi utskiftninger. Ingen utskiftninger over langtid vil også kunne utgjøre uforsvarlig drift, slik som for mange utskiftninger vil kunne gjøre. Etter panteloven § 1-7(2) har også eieren en plikt til å foreta forsvarlig stell og vedlikehold av pantet. Det vil si at eieren i mange tilfeller nettopp har en plikt til å foreta utskiftninger i pantet. (Vedlikehold omtales mer i punkt 13.1.2)

"Pantsetteren må også kunne foreta mindre omlegginger og rasjonaliseringer uten å innhente panthaverens samtykke."⁴⁷ Nye landbruksmaskiner kan anskaffes for å effektivisere driften.

Det andre vilkåret i § 3-7(1) er at avhendelsen "ikke vesentlig forringer panthaverens sikkerhet". Spørsmålet blir hva som ligger i uttrykket "ikke vesentlig forringer panthaverens sikkerhet" jfr. § 3-7(1)?

Ved avhendelse av de mest verdifulle løsøreobjektene kan man si at pantets verdi har blitt "vesentlig forringet". En utskiftning av løsøreobjekter som har stor betydning for pantets sikkerhet, kan man anta bare kan foretas mot innkjøp av tilsvarende løsøre.

⁴⁶ Norsk Lovkommentar 2005.

⁴⁷ Sjur Brækhus/Borgar Høgtveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.370.

Avgrensingen mot ”vesentlig forringet” jfr. § 3-7(1) er vanskelig. Gulating lagmannsrett har i LG-1994-00054 tatt stilling til dette spørsmålet. Lagmannsretten fant det utvilsomt at salg av seks av syv pantsatte motorvogner og anleggsmaskiner ”vesentlig forringet” panthaverens sikkerhet, og finner det ikke nødvendig å ta stilling om salget var i samsvar med forsvarlig drift. LG-1994-00054 omtaler spørsmål tilknyttet § 3-7(1), og dommen er dermed relevant for problemstillinger omkring panteloven § 3-9.

Ved vurderingen om pantet er ”vesentlig forringet” må det også legges vekt på om panthavers sikkerhet fortsatt er tilfredsstillende, og det må tas tilstrekkelig hensyn til engasjementets størrelse.⁴⁸ Et eksempel her kan være at eieren foretar utskiftninger som forringer landbruksløsørets verdi fra 1. million kroner til 800.000 kroner. Denne verdiforringelsen vil være uinteressant for en panthaver med et krav i størrelsesorden 400.000 kroner. Pantekravet til panthaveren vil her være sikret.

⁴⁸ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.260.

9. Adskilte driftsenheter

Panteloven § 3-4(5) jfr. § 3-9(5) oppstiller en regel om at avdelinger som driftsmessig er adskilt, kan pantsettes særskilt. Spørsmålet blir her hva ”driftsmessig adskilt” vil si.

Forarbeidene til panteloven Ot.prp. nr. 39 (1977-78) s. 112 gir en forklaring på hva ”driftsmessig adskilt” betyr.

”Unntaket tar sikte på bedrifter som driver produksjon eller omsetning på flere steder, uten at de enkelte filialer er organisert som egne bedrifter.”⁴⁹

Begrepet ”driftsmessig adskilt” jfr. § 3-4(5) kan romme mange forskjellige former for drift. Ot.prp nr. 39 (1977-78) s. 112 skiller videre mellom geografisk-, funksjonell-, og organisatorisk adskillelse. Geografisk adskillelse forligger hvis landbruksvirksomheten er etablert på to forskjellige steder. For eksempel kornproduksjonen foregår i to forskjellige kommuner, som ikke har sammenfallende grense. Funksjonell adskillelse vil foreligge der virksomheten er knyttet både til griseoppdrett og korndyrking. Tilslutt kan organisatorisk adskillelse forekomme, der hvor jordbruksarealet er på samme gård og arealet blir dyrket på samme måte, men har forskjellig ledelse. Selv om virksomheten kan skilles ut som selvstendig enhet, er det i teorien stilt et krav om at begge enhetene må være ”fullt funksjonsdyktige”.⁵⁰

I tillegg til kravet i panteloven § 3-4(5) om ”avdelinger som er driftsmessige adskilt” har rettspraksis stilt opp et tilleggsvilkår om at avdelingene må utgjøre selvstendige økonomiske enheter, se RG. 1987 s. 140 (voldgift). RG. 1987 s. 140 omhandler hvorvidt utlegg tatt i diverse maskiner og driftstilbehør var ugyldig. Voldgiftsretten underkjente

⁴⁹ Ot.prp nr 39 (1977-78) s. 112.

⁵⁰ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.84.

utlegget for driftstilbehørets del, og begrunnet underkjennelsen med at avdelingen ikke utgjorde en selvstendig økonomisk enhet.

”Det vil ikke være tilstrekkelig at den hydrodynamiske avdeling ble en avdeling som kunne stå på egne ben. Også de gjenværende deler av motorfabrikken måtte være funksjonsdyktige økonomiske enheter.”⁵¹

RG. 1987 s. 140 er en voldgiftsdom som er avsagt for ca. 19 år siden, og panteloven hadde på den tid et krav om at avdelingene måtte være tilknyttet forskjellige eiendommer. Tilknytningskravet til eiendommer er nå fjernet av lovgiver, men i følge Ot.prp nr. 27 (2000-2001) om lov om endringer i lov 8. februar nr. 2 om pant og i enkelte andre lover s.27 jfr. s. 9-10 må kravet om avdelinger som er ”driftsmessig adskilte”, vurderes på samme måte som før lovendringen. Dette betyr at RG. 1987 s. 140 er like aktuell i dag.

Høyesterett har i Rt. 1995 s. 1181 (Norblast) vurdert flere spørsmål knyttet til panteloven § 3-4(5) om ”driftsmessig adskilte” avdelinger. Første spørsmål retten tar opp er om administrativ samordning kan skape problemer for pantsettelse.

”Jeg kan imidlertid ikke se at en slik administrativ samordning uten videre gir tilstrekkelig grunnlag for å ikke anse ... som en driftsmessig adskilt avdeling.”⁵²

Høyesterett uttalte her at en viss administrativ samordning bør aksepteres, og under administrativ samordning faller markedsføring, regnskapsførsel, lønnsutbetaling og fakturering.

NOU 1993:16 Etterkontroll av konkurslovgivning m.v s. 156 utdyper spørsmålet rundt sammenblanding av driftstilbehør.

NOU 1993:16 s. 156 slår fast at faren for sammenblanding er mindre jo større avstand det er mellom avdelingene. Ved stor geografisk avstand kan det være grunn til å stille mindre strenge krav til økonomiske selvstendighet.⁵³

⁵¹ RG. 1987 s. 140.

⁵² Rt. 1995 s. 1181.

⁵³ NOU 1993:16 s. 156.

Et eksempel her kan være at kornproduksjonen foregår i to forskjellige kommuner, som har sammenfallende grense. Faren for sammenblanding mellom de to avdelingene som produserer korn, vil her være stor. I følge NOU 1993:16 vil kravet til økonomisk selvstendighet for hver avdeling bli stort.

Et annet spørsmål Rt. 1995 s. 1181 (Norblast) tar opp, er tidspunktet for vurderingen rundt ”driftsmessig adskilte” enheter. 1.voterende uttaler at utgangspunktet må vurderes ut fra situasjonen da pantet ble stiftet. Hvis derimot avdelingene senere smelter sammen må panthaveren gripe inn i rimelig tid etter at kunnskap om sammensmeltingen er oppnådd, ellers kan panteretten gå tapt.⁵⁴ Panthaveren kan her velge å reetablere panteretten slik at den blir gyldig i forhold til panteloven, eller bringe pantekravet til opphør på grunn av bristende forutsetninger.⁵⁵

En problemstilling som dukker opp enkelte ganger er hvilke løsøre gjenstander som tilhører de ulike driftsmessige adskilte avdelinger når løsøre er ”ambulerende” mellom avdelingene.⁵⁶

RG. 1994 s. 543 (voldgift) har oppstilt noen hovedsynspunkter på denne problemstillingen, blant annet,

”...den som pretenderer å ha panterett i bestemte gjenstander har byrden ved å klargjøre den fornødne tilknytning.”⁵⁷

I følge RG. 1994 s. 543 har altså panthaveren bevisbyrden for at gjenstanden tilhører virksomheten. Panthaveren kan her stå overfor en stor utfordring, det er ikke enkelt å bevise at såmaskinen tilhører avdeling A og ikke avdeling B når begge avdelingene produserer korn. Hvis avdelingene hadde drevet med henholdsvis griseoppdrett og kornproduksjon, ville bevissituasjonen vært annerledes.

⁵⁴ Jens Edvin A. Skoghøy. Panterett s.72.

⁵⁵ Jens Edvin A. Skoghøy. Panterett. s.72.

⁵⁶ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.84.

⁵⁷ RG. 1994 s. 543.

10. Etablering av utleggspant og legalpant

Utleggspant og legalpant etableres på en annen måte enn kontraktspant. Kontraktspant er panterett stiftet ved dispositiv erklæring, for eksempel avtale om pant. Utleggspant er pant som stiftes ved myndighetsbeslutning, særlig ved hjelp av namsmannen. Den tredje stiftelsesmåten for pant er lovbestemt pant, legalpant. Fellespant vil også bli omtalt under dette punktet.

10.1 Utleggspant

Panteloven § 5-1 uttaler at det er to hovedtyper av utleggspant, namsutleggspant og skifteutleggspant. Namsutleggspantet stiftes av namsmyndighetene etter ordinær gjeldsinndrivelse jfr. tvangsfullbyrdsloven kapittel 7. Skifteutlegg er derimot utlegg stiftet i forbindelse med arveskifte eller skifte etter ekteskap jfr. lov 21. februar 1930 om skifte (skifteloven) § 37.

Panteloven kapittel 5 om utleggspant gir ingen selvstendig hjemmel for å etablere utleggspant i landbruksløsøre. Etablering av utleggspant i landbruksløsøre reguleres av dekningsloven § 2-2, jfr. panteloven § 5-6 jfr. tvangsfullbyrdsloven § 7-18if, jfr. § 7-15(2) og § 7-20(1-2).⁵⁸

Dekningsloven § 2-2 sier at fordringshaveren har rett til dekning i ”ethvert formuesgode som tilhører skyldneren”. Dette betyr at utleggspant kan tas i landbruksløsøre.

Spørsmålet blir hvorvidt utleggspant kan tas i landbruksløsøre som tingsinnbegrep eller om utleggspant kan tas i det enkelte landbruksløsøre?

⁵⁸ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.280.

Panteloven § 5-6 er en rettsvernsregel for utlegg. I følge panteloven § 5-6 kan utlegget få rettsvern etter reglene om håndpant eller ved tinglysing i Løsøreregisteret. Etter bestemmelsen i panteloven § 5-6 har utleggstageren to alternativer til å få rettsvern, enten utlegg i enkeltvis landbruksløsøre eller utlegg i tingsinnbegrepet.

Tvangsfullbyrdelsesloven § 7-15(2) og § 7-18 if. forutsetter at pant i tingsinnbegrep skal kunne etableres ved utlegg, i like stor grad det er adgang til avtale pant i tingsinnbegrep. En begrensning i forhold til pantsettelsesadgang finner man i panteloven § 1-3(2).

”I tilfeller hvor det blir etablert utleggspant i en formuesmasse som tingsinnbegrep, må omfanget av panteobjektet være det samme som i tilfeller hvor tilsvarende tingsinnbegrepspant blir etablert ved avtale. Dette innebærer bl.a at utleggspant i en formuesmasse som tingsinnbegrep ikke kan omfatte gjenstander som i og for seg kan være gjenstander for kreditorbeslag, men som likevel ikke kan avhendes jfr. § 1-3(2).”⁵⁹

Utlegg kan derfor tas i tingsinnbegrepet landbruksløsøre, men kravet til ”næringsvirksomhet i landbruket” jfr. panteloven § 3-9(1) må være oppfylt.

Tvangsfullbyrdelsesloven § 7-15(2) uttaler at det ikke skal tas utlegg i enkeltgjenstander i et pantsatt tingsinnbegrep. Begrepet ”pantsatt tingsinnbegrep” jfr. tvangsfullbyrdelsesloven § 7-15(2) innbefatter alle stiftelsesformer for pant, for eksempel utleggspant og avtalepant. Hvis man tolker tvangsfullbyrdelsesloven § 7-15 antitetisk, kan en utleggshaver ta utlegg i enkelte gjenstander dersom tingsinnbegrepet ikke er pantsatt. For eksempel kan en kreditor ta utlegg i en gårdssag hvis tingsinnbegrepet ikke er pantsatt fra før jfr. § 7-15(2). Kreditor må derimot ta utlegg på etterstående prioritet i tingsinnbegrepet dersom tingsinnbegrepet er pantsatt fra før.

Ot.prp nr. 65 (1990-1991) om lov om tvangsfullbyrding og midlertidig sikring (tvangsfullbyrdelsesloven) s. 153 uttaler at utlegg i enkeltgjenstander må kunne tas selv om tingsinnbegrepet er pantsatt fra før, men dette forutsetter at tingsinnbegrepspanthaveren

⁵⁹ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven s.466.

viker prioritet for utleggstageren. Ot. prp nr. 65 (1990-1991) oppstiller et lite unntak fra tvangsfullbyrdelsesloven § 7-15(2). Et spørsmål som kan dukke opp er om utlegget blir ugyldig hvis en utleggstager får utlegg i en gårdssag i stedet for i hele tingsinnbegrepet? I følge Ot. prp nr. 65 (1990-1991) s. 153 vil utlegget ikke være ugyldig hvis en utleggstager får pant i feil formuesgode.

10.2 Legalpant

Legalpant er panterett som har hjemmel i lov, og som uten videre etablerer panterett når den i loven angitte fordring oppstår.⁶⁰

”Det som karakteriserer legalpanteretten, er det negative at retten verken er stiftet ved avtale eller ved offentligrettslig akt, men ved omstendigheter av en art, slik som angitt i vedkommende lov”.⁶¹

Legalpant i løsøre jfr. panteloven § 6-2 står sterkt rettsvernsmessig, og denne panteretten får fullt rettsvern ved stiftelsestidspunktet. Legalpant får automatisk best prioritet i ethvert formuesgode.

Panteloven kapittel 6 innehar bestemmelser om legalpant, og panteloven § 6-2 omhandler lovbestemt pant i løsøre. Panteloven § 6-2 sier at legalpant har rettsvern uten rettsvernsakt, men bestemmelsen innehar ikke en selvstendig hjemmel for å etablere legalpant. Hjemmel for å etablere legalpant finnes i spesiallovgivningen, og for landbruksløsøre finnes det ikke sentrale lovhjemler for dette.

Panteloven § 6-4(1) sier derimot at ”konkursboet har lovbestemt pant i ethvert formuesgode beheftet med pant”. Spørsmålet blir her hva ”ethvert formuesgode” jfr. panteloven § 6-4(1) referer til?

Ut fra ordlyden i panteloven § 6-4(1) betyr ”ethvert formuesgode” alle typer av formuesgoder. Alle formuesgoder som kan pantsettes, faller her innunder formuleringen i paragrafen, for eksempel landbruksmaskiner. Bestemmelsen er uavhengig av om

⁶⁰ Jusleksikon. Jon Gisle..[et.al.] 2002.

⁶¹ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2 s.34.

panteretten er stiftet ved utlegg eller avtale, eller om pantet er stilt for egen eller fremmed gjeld.⁶²

Konkursboet har dermed mulighet for lovbestemt pant i pantsatt landbruksløsøre for inntil 5 prosent av verdien av løsøre.

10.3 Fellespant

I følge panteloven § 1-12(1) 1.punktum kan to eller flere selvstendige formuesgoder som tilhører samme eier eller forskjellige eiere, hefte som pant for samme pantekrav. Fellespant forekommer hyppigst ved kontraktspant, men fellespant kan også etableres gjennom utlegg.

Fellespant kan som nevnt bare opprettes hvis ”formuesgodene er selvstendige” jfr. panteloven § 1-12(1) 1.punktum. Spørsmålet blir hvilke formuesgoder som regnes som selvstendige etter panteloven.

“Selvstendige goder” jfr. § 1-12(1) 1.punktum er goder som ved en eventuell tvangsrealisasjon fremstår som naturlige økonomiske enheter.⁶³ Ot.prp nr. 39 (1977-78) s. 96 oppstiller som eksempel på fellespant at en pantsetter har pantsatt fast eiendom og dessuten gitt verdipapirer i håndpant for samme krav. Konklusjonen for landbrukets del blir at landbruksløsøre er en enhet og fast eiendom er en annen enhet.

Et tilleggskrav jfr. § 1-12(1) er som nevnt foran at panteobjektene må hefte for samme krav.

”For at man skal stå overfor samme underliggende forhold, må det antakelig kreves at stiftelsesgrunnlaget for det eller de krav som er sikret, er det samme.”⁶⁴

Hovedproblemet er i hvilken rekkefølge formuesgodene skal realiseres. Panteloven § 1-12(1) sier at panthaveren har rett til å holde seg til det pantekrav han vil, hvis ikke annet er

⁶² Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2 s.207.

⁶³ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2 s.228.

⁶⁴ Jens Edvin A. Skoghøy. Panterett s.167.

avtalt. Pantaveren kan her søke dekning i hele pantekravet i hvert av panteobjektene. Den tilsynelatende fri valgrett over hvilke formuesgoder som skal realiseres først, blir modifisert av andre lovbestemmelser. Blant annet setter tvangsfullbyrdelsesloven skranker for hvilken rekkefølge formuesgodene skal selges i.

Et spørsmål som kan dukke opp her er i hvilken rekkefølge fellespant, etablert av landbruksløsøre og fast eiendom, skal realiseres i. Pantaveren har som sagt fri valgrett, hvis ingen avtale er inngått. Tvangsfullbyrdelsesloven § 11-19 og § 5-10(2) oppstiller noen retningslinjer ved tvangsfullbyrdelsen. I følge Ot.prp nr. 65 (1990-91) s. 221-222 skal det også legges vekt på en ”konkret vurdering av eiers og andre rettighetshaveres interesse”. Saksøkte bør spørres først i tilfellet han har legitime ønsker for hvilke formuesgoder han vil beholde.⁶⁵ Eiers interesse vil vel kanskje i mange tilfeller dreie i retning av at løsøre selges før fast eiendom.

Panteloven § 1-12(2) oppstiller en regressrett for eierne av formuesgodene i fellespantet. De negative sidene ved kreditors valgrett blir her nøytralisert ved en regressrett. Dette kan for eksempel bety at hvis den faste eiendom som er verdt 1,5 millioner (gården eies av A) og landbruksløsøre som er verdt 500.000 kroner (eies av B) hefter for samme pantekrav, og kreditoren holder seg til B`s pant, kan B kreve regress.

⁶⁵ Thor Falkanger/Hans Flock/Thorleif Waaler. Tvangsfullbyrdelsesloven. Bind 2. s.705.

11. Rettsvernsakt

Panterett av praktisk betydning må ha rettsvern. Rettsvern etableres gjennom en særskilt rettsvernsakt, for eksempel tinglysning eller overlevering. Rettsvernsakten beskytter panthaveren mot de øvrige kreditorene, og i noen tilfeller også mot godtroende omsetningsserververe. Rettsvernsreglenes oppgave er som foran nevnt å skape publisitet og notoritet.

11.1 Grunnbok versus Løsøreregisteret

De lege ferenda kan rettsvern for landbruksløsørets del tenkes etablert ved tinglysning i grunnboken eller ved tinglysning i Løsøreregisteret. Innst. O. nr. 19 (1979-80) s. 16 tar opp drøftelsen om hvilken rettsvernsakt som bør velges.

”Komiteen har imidlertid under noen tvil funnet at rettsvern i disse tilfellene bør etableres ved tinglysning på eierens blad i Løsøreregisteret.”⁶⁶

Begge alternativene ble drøftet nøye, før denne konklusjonen ble truffet. Et av argumentene som kom frem i diskusjonen, var at landbrukseiendommer normalt ikke selges sammen med besetning og avling, dette momentet trakk i retning av tinglysning i Løsøreregisteret. Et annet moment som ble brukt under diskusjonen, var at fast eiendom og driftsløsøre normalt sikrer kreditt av forskjellig type. Dette momentet trekker også i retning av Løsøreregisteret.

11.2 Løsøreregisteret

Etter panteloven § 3-9(3) får pant i landbruksløsøre rettsvern ved tinglysning i Løsøreregisteret.

Denne rettsvernsakt beskytter panthaveren mot de øvrige kreditorene, men ikke mot godtroende omsetningsserververe jfr. panteloven § 1-2(4) jfr. lov 2. juni 1978 nr. 37 om

⁶⁶ Innst. O. nr. 19 (1979-80) s. 16.

godtroerverv av løsøre (godtroloven) § 1. Panteloven § 1-2(4) uttaler at en panterett får rettsvern, er ikke til hindre for rettsvinning etter godtroloven § 1. Godtroloven § 1 oppstiller noen vilkår for at rettsvinning kan forekomme, blant annet må god tro foreligge. Godtroloven omtales mer omfattende senere i fremstillingen.

Høyesterett har i blant annet Rt. 1997 s. 1050 (Momentum) og Rt. 1998 s. 268 (Dorian Grey) tatt stilling til om rettsvernsreglene kan fravikes i noen spesielle tilfeller. Disse sakene gjelder rettsvern i forhold til verdipapirsentralloven § 5-3 og sjøloven, men kan likevel være relevante for tolking av rettsvernsreglene etter panteloven. Høyesterett har i disse avgjørelsene sagt at det klare utgangspunkt er at rettsvernsreglene er absolutte, og begrunnelsen dommerne gir for denne beslutningen, er hensynet til klare regler. Pant i landbruksløsøre må dermed registreres i Løsøreregisteret for å få rettsvern jfr. panteloven § 3-9(3).

En problemstilling som kan dukke opp er om pantsettelsen er gyldig mellom partene selv om rettsvernsakten mangler.

Panteloven § 1-2(2) slår fast at ved avtale kan panterett bare stiftes "rettsgyldig" hvor dette er hjemlet i denne lov eller i annen lovbestemmelse.

I RG. 1997 s. 1269 kom spørsmålet om gyldighet mellom partene på spissen. Borgarting lagmannsrett kom i RG. 1997 s. 1269 til at "avtalepant som ikke har lovhjemmel, mangler ikke bare rettsvern, men er også ugyldig i forhold mellom partene".

En panterett uten rettsvern kan være gyldig mellom partene hvis det er mulig å etablere rettsvern for pantet, og partene har til hensikt å etablere rettsvern.⁶⁷

"En panterett må formodentlig også anses som ugyldig i tilfeller hvor rettsvern lar seg etablere, men hvor partene har avtalt at dette ikke skal gjøre."⁶⁸

Ved en eventuell tvangsrealisasjon av landbruksløsøre kan det ikke oppstilles noe generelt krav om at rettsvern faktisk er blitt etablert.⁶⁹ Panthaveren kan kreve tvangsdekning på

⁶⁷ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2 s.29.

⁶⁸ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.29.

grunnlag av de alminnelige tvangsgrunnlagene jfr. tvangsfullbyrdelsesloven § 4-1(2). Men hvis pantsetteren i mellomtiden går konkurs, må dekningsaksjonen stanses jfr. tvangsfullbyrdelsesloven § 4-9 som krever rettsvern. De særlige tvangsgrunnlagene jfr. tvangsfullbyrdelsesloven § 4-1if. krever imidlertid at panteretten har rettsvern.

11.3 Spesialitetsprinsippet

Spesialitetsprinsippet har en lang tradisjon i panteretten, og ble allerede innført i panteloven av 1857. Panteloven av 1857 var utformet slik at spesialitetsprinsippet hadde to sider. Den første siden av spesialitetsprinsippet omhandlet at avtalepant ikke gyldig kunne stiftes hvis ikke pantet var bestemt angitt i stiftelsesgrunnlaget, og den andre siden av prinsippet var at avtalepant ikke fikk rettsvern hvis pantekravet ikke var fastsatt til et bestemt beløp.⁷⁰

I dagens lovgivning finner man spesialitetsprinsippet i panteloven § 1-4: ”en panterett får bare rettsvern når det er fastsatt et bestemt beløp eller et høyeste beløp for pantekravet”. Ut fra dagens lovtekst ser man at lovgiver bare har beholdt det ene vilkåret fra panteloven av 1857. Det andre vilkåret fra panteloven av 1857 er ikke glemt, men dagens lov gir selv ved pantsettelse av løsørekomplekser en utfyllende beskrivelse av hvilke løsøregjenstander som inngår i panteretten. For eksempel har panteloven § 3-9(2) en uttømmende oppregning av hva slags landbruksløsøre som blir inkludert i en pantsettelse etter § 3-9.

En spesialisering av pantekravet ivaretar to formål jfr. Ot.prp nr.39 (1977-78) s. 21. For det første skal kreditorsvik hindres, slik at andre kreditorer skal vite hvor mye hver enkelt kreditor kan ta ut. For det andre er bestemmelsen en forutsetning for ordningen med sekundærpantsettelse.⁷¹ Spesialitetsprinsippet fører til at etterstående panthavere kan bedømme om sikkerheten i panteobjektet er god nok.

⁶⁹ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.400.

⁷⁰ Jens Edvin A. Skoghøy. Panterett s.136-137.

⁷¹ Ot. prp. nr. 39 (1977-78) s. 21.

Ut fra ordlyden i bestemmelsen må det fastsettes et beløp for pantekravet. Med ”pantekravet” jfr. panteloven § 1-4(1) mener lovgiver beløpet panthaveren kan ta ut ved en dekningsaksjon.⁷² Panteloven § 1-4(1) oppstiller to alternativer for å fastsette et beløp, enten kan det fastsettes et bestemt beløp eller et høyeste beløp for hva pantekravet kan gjelde. Panteloven § 1-4(1) er bare en rettsvernsregel, og brudd på denne reglen medfører ikke at avtalen mellom partene blir ugyldig, se Ot. prp. nr. 39 (1977-78) og Ot. prp. nr. 65 (1990-91).

En problemstilling som kan dukke opp er om spesialitetsprinsippet også gjelder for utlegg i enkeltgjenstander?

I følge tvangsfullbyrdelsesloven § 7-15(2) kan en utleggstager ta utlegg i enkeltgjenstander dersom tingsinnbegrepet ikke er pantsatt. (Se mer om dette temaet under punkt 10.1)

Etter en lovendring i 1992 gjelder spesialitetsprinsippet også nå for utleggspant.

Namsmannen må også fastsette et ”bestemt beløp eller et høyeste beløp for pantekravet” jfr. panteloven § 1-4. I tillegg må namsmannen også individualisere gjenstanden det er tatt utlegg i.⁷³ I følge tvangsfullbyrdelsesloven § 7-18(1) skal det føres inn i namsboken hvilke gjenstander utleggstageren får pant i, jfr. Rt. 1993 s. 1295 (Fokus Finans) hvor det ble uttalt at ”det sentrale må være at gjenstanden skal angis slik at det ikke kan oppstå tvil om hva som omfattes av utlegget”⁷⁴.

Det kan ikke stilles formkrav til hvordan individualiseringen av gjenstandene skal skje, med mindre det finnes lovhjemmel for dette.⁷⁵

Panteloven § 1-5 oppstiller et unntak fra spesialitetsprinsippet i § 1-4 når det gjelder blant annet renter, omkostninger ved inndrivelse av pantet, grunnbyrdeytelser og nødvendige utgifter til bevaring og tilsyn med pantet. I følge Ot. prp. nr. 39 (1977-78) s. 81 gir paragrafen selv ingen hjemmel for de tilleggskrav som er nevnt i bokstav a, b, d eller e. I

⁷² Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven s.72.

⁷³ Ot. prp. nr. 39 (1977-78) s.22 jfr. s. 78-79.

⁷⁴ Rt. 1993 s. 1295.

⁷⁵ Jens Edvin A. Skoghøy. Panterett. s.138.

forhold til landbruksløsøre er det panteloven § 1-5(1) bokstav a og b som er av spesiell interesse.

Panteloven § 1-5 gjelder bare når ikke annet følger av stiftelsesgrunnlaget for panteretten, jfr. panteloven § 1-5. I følge panteloven § 1-5(1) bokstav a omfatter panteretten omkostninger ved inndrivelse av pantekravet. Omkostninger ved inndrivelse av pantekravet kan her være inkassosalær og omkostninger til gjennomføring av tvangsfullbyrdelse. Men saksomkostninger for å få klarlagt eksistensen eller omfanget av panteretten faller utenfor, jfr. Ot. prp. nr. 39 (1977-78) s. 86.

Panteloven § 1-5(1) bokstav b lyder: ”renter som er opptjent senere enn to år før en panthaver begjærer tvangsdekning, forutsatt at dekningen gjennomføres, eller senere enn to år før det åpnes gjeldsforhandling etter konkursloven eller gjeldsordningsloven, eller konkurs hos eieren” omfattes av panteretten.

Etter § 1-5(1) bokstav b er det altså renter som er opptjent de siste to år før begjæringen om tvangsdekning blir fremsatt, som er pantsikret, jfr. Ot. prp. nr. 39 (1977-78) s. 82.

I følge Ot. prp. nr. 39 (1977-78) s. 83 blir fristen for opptjening av renter den samme for alle kreditorene, hvis først en panthaver begjærer tvangsdekning. Med mindre tvangsdekningen aldri blir gjennomført, da faller virkning av avbrytelsen bort, se Rt. 1999 s. 1283.

Rt. 1999 s. 1283 omhandler en skyldner som fremsatte forslag til tvungen gjeldsordning etter at Husbanken hadde begjært tvangssalg. Husbanken trakk deretter begjæringen om tvangssalg etter oppfordring fra namsretten. Skyldneren misligholdt deretter forpliktelsene etter gjeldsordningen, og Husbanken fremsatte ny begjæring om tvangssalg. Dommerne i Høyesterett kom til at Husbanken hadde panterett fra to år før den andre tvangssalgsbegjæringen. Høyesterett kom til at fremsettelse av den tvangsbegjæring som førte til dekning, måtte være avgjørende for renteprioriteten.

11.4 Frem pantsettelse

Panteloven § 3-9(3) inneholder en rettsvernsregel, men bestemmelsen sier lite om frem pantsettelse av panterett i landbruksløsøre. Adgang til frem pantsettelse av panterett i landbruksløsøre følger av panteloven § 1-10.⁷⁶ I følge panteloven § 1-10 har pantaveren rett i forhold til eieren til å frem pantsette panteretten, når ikke annet er avtalt eller fremkommer av forholdet.

”Ved en eventuell frem pantsettelse av panterett er det presumsjon for at det underliggende forhold følger med ved pantsettelsen.”⁷⁷

Frem pantsettelse av panterett uten at det underliggende forhold følger med er upraktisk.

En begrensning i retten til å frem pantsette følger av ordlyden i § 1-10 ” når ikke annet er avtalt eller fremgår av forholdet”. I Rt. 1992 s. 492 (Factoring Finans-dommen) sier Høyesterett uttrykkelig ”med mindre det er særlige holdepunkter for noe annet i rettsgrunnlaget for fordringen, må debitor respektere overdragelsen”.

⁷⁶ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.284.

⁷⁷ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.128.

12. Ekstinksjon

Kolliderende rettigheter i landbruksløsøre kan forekomme ved forskjellige typer konflikter. Flere rettigheter i samme formuesgode kan forekomme, men problemet dukker først opp når rettighetene sammenfaller. Problemet rundt kolliderende rettigheter kan sammenfattes slik: ” I hvilken utstrekning kan tredjemanns rett være til hinder for at B får den posisjon som rettsgrunnlaget mellom ham og A isolert sett synes å gi?”⁷⁸ Ekstinksjon betyr utslettelse av en rett.⁷⁹ Uttrykket ekstinktivt erverv reserveres imidlertid for tilfeller der en person får en rett eller får en sterkere rett enn han egentlig skulle ha hatt.⁸⁰

12.1 Omsetningsserververens stilling

Omsetningsserververen har ervervet eiendomsrett eller begrenset rettighet til landbruksløsøre, ved avtale, gave eller gavesalg. Spørsmålet blir her hvordan omsetningsserververen, heretter kalt B, er beskyttet mot eieren eller tidligere eier av formuesgodes, heretter kalt A, sine hjemmelsmenn eller øvrige personer som avleder rettigheter fra A.

12.1.1 Hjemmelskonflikter

Konflikttypen kan her beskrives som H-A-B.

”Konflikten oppstår når A`s hjemmelsmann (H) mener å ha en rettighet over formuesgodet som helt eller delvis er uforlikelig med den rett som B isolert har ervervet fra A.”⁸¹

⁷⁸ Thor Falkanger. Tingsrett. s.459.

⁷⁹ Kåre Lilleholt. Godtruerverv og kreditorvern. s.17.

⁸⁰ Thor Falkanger. Tingsrett. s.63.

⁸¹ Thor Falkanger. Tingsrett. s.542.

Utgangspunktet for hjemmelsmannskonflikter, er at ingen kan overdra større rett enn man selv har.

Hvorvidt hjemmelsmannens innsigelser kan gjøres gjeldende overfor B avgjøres av reglene i godtroloven. Forutsetningen for at B i tilfelle skal vernes etter lovens regler, er at hans erverv fra A isolert sett er gyldig.⁸²

Et eksempel på en konflikt som kan oppstå her er at B kjøper en såmaskin av A. Imidlertid viser det seg at såmaskinen inngikk i et løsørekompleks som var pantsatt av H, slik at overgangen til A var urettmessig.⁸³ Spørsmålet blir her om B kan ekstingvere retten til såmaskinen?

Godtroloven § 1 lyder: ” Blir en løsøreting solgt av den som sitter med tingen og får mottageren den overlevert til seg i god tro, hindrer det ikke rettsvinning etter avtalen at avhenderen mangler rett til å rå over tingen”.

”Løsøreting” jfr. godtroloven § 1 er objekter som er fysisk håndgripelige og rørlige, i motsetning til fast eiendom og fordringer.⁸⁴ Godtroloven oppstiller også et krav om at tingen må bli ”solgt”. Spørsmålet blir hva som menes med solgt?

Godtroloven § 1 nr.1 2. punktum uttrykker at ”avhending mot vederlag, hva enten er til eie, bruk eller pant” likestilles med solgt. Et eksempel her kan være at B leier en plog eller får et formuesgode i håndpant. Men ervervs måter som arv, kreditorbeslag og gaver faller utenfor.⁸⁵

Neste problemstilling blir hva som menes med at ”avhenderen mangler rett til å rå over tingen”, jfr. godtroloven § 1 nr.1. ”Det kan være mange grunner til at A i forhold til H ikke

⁸² Thor Falkanger. Tingsrett. s.571.

⁸³ Thor Falkanger. Tingsrett. s.577.

⁸⁴ Thor Falkanger. Tingsrett. s.571.

⁸⁵ Norsk lovkommentar 2005.

er berettiget til å disponere til beste for B.”⁸⁶ Avtalen mellom A og H kan være beheftet med mangler eller avtalen er gyldig men setter grenser for disposisjonsmulighetene. Hovedregelen etter loven er at B kan ekstingvere alle H’s innsigelser. Godtroloven § 2 nr. 1 oppstiller et unntak fra hovedregelen ved at B ikke kan ekstingvere H’s innsigelse hvis tingen er stjålet fra han. I følge godtroloven § 2 vinner B ingen rett etter § 1 dersom tingen er eller antas å være fravendt eieren, og dette betyr at B kan ekstingvere H’s rett ved underslag. Ot. prp. nr. 56 (1976-77) om lov om godtroerverv av løsøre s. 43 uttaler at når det gjelder forholdet mellom tyveri og underslag må den strafferettslige sonndring mellom disse to forbrytelsene legges til grunn. Ved underslag er H nærmere enn B til å bære tapet hvis A misbruker den legitimasjon som besittelsen gir.⁸⁷

Et annet vilkår i godtroloven § 1 er at A må ha godet i sin besittelse, jfr. godtroloven § 1 ”sitter med tingen”. Ved å ha godet i sin besittelse fremstår A som eier. Et annet vilkår i paragrafen er at B må få gjenstanden overlevert til seg. Det siste vilkåret er at B må være i god tro på overleveringstidspunktet.

Spørsmålet blir her hva legger lovgiver i begrepet ”god tro”?

I følge Ot. prp. nr. 56 (1976-77) s. 40 er det et krav om aktsom god tro. Kravet til aktsom god tro er dermed ikke oppfylt hvis B kjente til eller burde ha forstått at A manglet rett til å rå over tingen.

”Det skal meget til før B kan blir hørt med at han er i god tro når relevant informasjon finnes i Løsøreregisteret.”⁸⁸

I mange tilfeller er det svært vanskelig for B å vite hvem og hvordan A har ervervet gjenstanden. I eksemplet ovenfor var situasjonen at såmaskinen inngikk i ett løsørekompleks som var pantsatt av H, spørsmålet blir her om B har en plikt til å undersøke forhistorien til såmaskinen. Den samme problemstillingen dukker også opp ved utleggspant og salgspant.

⁸⁶ Thor Falkanger. Tingsrett. s.573.

⁸⁷ Thor Falkanger. Tingsrett. s.574.

⁸⁸ Thor Falkanger. Tingsrett. s.577.

Spørsmålet blir dermed om det kan oppstilles et skjerpet aktsomhetskrav for B? Ved en undersøkelse i Løsøreregisteret kan B få vite om såmaskinen inngår i landbruksløsøre som er pantsatt etter panteloven § 3-9 og om det er tatt utlegg i maskinen. Et eventuell salgspant i en landbruksmaskin vil ikke vises i Løsøreregisteret. Trolig kan det ikke oppstilles noe skjerpet aktsomhetskrav for B til å undersøke forhistorien til nettopp såmaskinen i eksemplet ovenfor.

12.1.2 Dobbeltuksesjonskonflikt

Konflikten kan beskrives som A-B-S. B har her ervervet eiendomsrett eller en begrenset rettighet i et formuesgode som tilhører A, men konflikten oppstår først når S også avleder en uforlikelig rett med B sin rett.⁸⁹ Forutsetningen er også her at B har avtalegrunnlag for sitt erverv, og at avtalen er gyldig mellom A og B. Utgangspunktet for denne konflikten er først i tid, best i rett.

Et eksempel på en konflikt her kan være at A har pantsatt sitt landbruksløsøre ved kontraktspant til S, men A selger sin beste melkeku til B. Spørsmålet blir om B kan ek스팅vere eiendomsretten til melkekua?

Tidselementet for overtagelsen vil her komme inn. Hvis A selger og overleverer kua til B, før pant i landbruksløsøre til fordel for S stiftes, blir løsning at B får kua. B er her først i tid, og får dermed best rett. Et spørsmål som er vanskeligere å besvare er hvis A først stifter pant i løsøre til fordel for S, og deretter selger en ku til B.

I følge panteloven § 3-7(3) 1. punktum faller panteretten bort hvis løsøre blir solgt i samsvar med "forsvarlig drift og ikke vesentlig forringer panthaverens sikkerhet" jfr. panteloven § 3-7(1). (Se mer om panteloven § 3-7 foran i punkt 8.1.)

Panteloven § 3-7(3) if. lyder: "Er salget skjedd i strid med disse reglene, står panteretten tilbake for rettsvinning etter lov av 2. juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre."

⁸⁹ Thor Falkanger. Tingsrett. s.588.

Vilkårene for ekstinksjon etter godtroloven § 1 er de samme som ved hjemmelsmannskonflikter. (Se punkt 12.1.1)

Det følger av lex specialis-prinsippet at rettsvernsreglene i panteloven er subsidiære i forhold til godtroloven, gjeldsbrevsloven og tinglysningsloven, jfr. panteloven § 1-2(4) og § 4-10(2)⁹⁰

”Så lenge den løsøre gjenstand det er tale om, ikke er overlevert, eller vilkårene for godtroerverv etter godtroervervloven av andre grunner ikke er oppfylt, må f.eks en tilbehørs- eller varepanthaver som i aktsom god tro har fått rettsvern for sitt erverv ved tinglysning, ikke bare gå foran senere kolliderende omsetningsserververe, men også ekstingvere tidligere stiftede konkurrerende rettserverv som ikke er blitt tinglyst, eller som blir tinglyst senere.”⁹¹

En annen konflikt kan være at A har pantsatt sitt landbruksløsøre til S, men selger senere landbruksløsøre samlet til B. Når B kjøper et landbruksløsøre samlet bør han undersøke den nærliggende mulighet for at landbruksløsøre er pantsatt, og han vil neppe være i god tro dersom han ikke har undersøkt Løsøreregisteret.⁹²

Især ved panterettigheter blir prioritetsrekkefølgen viktig. Et eksempel blir her at A som eier av landbruksløsøre har først pantsatt landbruksløsøre til B, og deretter pantsatter A landbruksløsøre til S. Lov 7. juni 1935 nr. 2 om tinglysning (tinglysningsloven) § 34(3) gir reglene i § 20, § 21 og §§ 23-32a tilsvarende anvendelse ved løsøre. I følge tinglysningsloven § 20 går det rettserverv som dokumentet gir uttrykk for, i kollisjonstilfelle foran rettserverv som ikke er innført samme dag eller tidligere. Dette betyr at hvis B har tinglyst sitt dokument før S, får B prioritet foran S ved et tvangssalg. Men skulle derimot B glemme å tinglyse dokumentet, og S tinglyser sitt dokument først, blir spørsmålet regulert

⁹⁰ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.64.

⁹¹ Jens Edvin A. Skoghøy. Panteloven. s.64 jfr. Jens Edvin Andreassen [Skoghøy]. Factoringpant. s.332.

⁹² Thor Falkanger. Tingsrett. s.617.

av tinglysingsloven § 21(1). I følge tinglysingsloven § 21(1) må S være i god tro, i forhold til B`s rett, når hans dokument blir dagbokført.

12.2 Kreditorenes stilling

Kreditorenes beslagsrett er her hovedproblemstillingen. En kreditor kan være en utleggstager eller et konkursbo. B vil heretter være en utleggstager eller et konkursbo.

12.2.1 Hjemmelsmannskonflikt

Konflikttypen vil som foran nevnt være H-A-B. Utgangspunktet her vil være at fordringshaveren har rett til dekning i ethvert formuesgode som tilhører skyldneren på beslagstiden, jfr. dekningsloven § 2-2. Et eksempel kan være her at B gjør kreditorbeslag mot A`s landbruksløsøre, men H kommer deretter med en innsigelse om at såmaskinen tilhører han og at A bare har lånt maskinen. Utgangspunktet er som tidligere sagt at kreditorerne får ikke bedre rettsstilling enn debitor. B kan her bare ta utlegg i leieretten til såmaskinen.⁹³

Et annet spørsmål som kan dukke opp er om kreditorerne kan ta beslag ved uoppfylte kontrakter? Et eksempel her kan være at H har solgt en harv til A, men A går konkurs før kjøpesummen er betalt eller sikkerhet for varen er stilt. Spørsmålet blir her på hvilket tidspunkt harven blir en del av A`s pantsatte landbruksløsøre, slik at konkursboet også kan ta beslag i harven.

Hvis formuesgode er overgitt til kjøperen før konkursåpningen, har H ytet kreditt til A.

”Han kan ikke påberope seg konkursen som bristende forutsetning og på det grunnlaget kreve tilbakelevering av godet eller at boet skal betale kjøpesummen som masseforpliktelse.”⁹⁴

⁹³ Thor Falkanger. Tingsrett. s.634.

⁹⁴ Thor Falkanger. Tingsrett. s.637.

H må i dette tilfellet avfinne seg med dividendebetaling, hvis ikke heving er avtalt på forhånd jfr. lov 13. mai 1988 nr. 27 om kjøp (kjøpsloven) § 54(4).

Et annet tilfelle kan være at harven er overgitt til boet etter konkursåpning. Utgangspunktet er her at det er forholdene på boåpningstidspunktet som er avgjørende for beslagsretten.⁹⁵ Dekningsloven § 7-9 sier at boet skal levere ytelsen tilbake, med mindre boet velger å tre inn i avtalen. En tredje konfliktmulighet får man hvis H ennå ikke har overgitt maskinen til A. Når H ikke har fått kjøpesummen, kan han holde ytelsen tilbake jfr. dekningsloven § 7-2. Kjøpsloven § 61 og § 63 inneholder tilsvarende regler, med henvisning til dekningsloven kapittel 7. Det siste tilfellet som kan skape konflikt er at H har sendt harven med en fraktbil. Hvis H selv utfører transporten, befinner maskinen seg fremdeles i H's besittelse, og i motsatt fall hvis A transporterer maskinen selv, er den overlevert A. Spørsmålet blir deretter om H har stansningsrett over en eventuell fraktbil (selvstendig transportør)? I følge kjøpsloven § 61(2) jfr. § 63 er stansningsretten i behold helt frem til at varen er fysisk utlevert til kjøperen.

Hvor B er utleggstager, er hans rett i utgangspunktet den samme som konkursboets, jfr. dekningsloven § 2-2 og § 2-1.

12.2.2 Dobbeltuksesjonskonflikt

Konflikttypen vil som foran nevnt være A-B-S. Utgangspunktet vil også her som i punkt 12.2.1 være dekningsloven § 2-2. Tinglysingsloven § 34 gir som foran nevnt reglene i tinglysingsloven §§ 20, 21 og 23-32a tilsvarende anvendelse ved løsøre. Et eksempel her kan være at A pantsetter landbruksløsøre til S noen dager før utleggstageren B får utlegg i landbruksløsøre. I følge tinglysingsloven § 20 går det erverv som blir dagbokført først foran alle andre erverv. Hvis S tinglyser panteretten i landbruksløsøre noen dager før B tar utlegget, får S bedre rett enn B. En annen muligheter er at ervervene til S og B blir

⁹⁵ Thor Falkanger. Tingsrett. s.637.

dagbokført samme dag. Tinglysingsloven § 20(2) løser dette problemet ved at utleggsforretninger går foran andre rettserverv. Et annet spørsmål som kan dukke opp er hvis S stifter panterrett i landbruksløsøre før B tar utlegg, men S glemmer her å tinglyse sitt erverv. I følge tinglysingsloven § 20 jfr. § 21 går ervervet til B foran S, selv om B hadde kjennskap til panteretten. Kravet til ”kjente eller burde kjent” jfr. tinglysingsloven § 21(1) gjelder ikke for en utleggstager.

En annen problemstilling som kan dukke opp her er forholdet mellom S som kontraktspanthaver og B som konkursbo. I følge tinglysingsloven § 23 må panteretten være innført i dagboken senest dagen før konkurseråpningen.

Spørsmål omkring relasjonen mellom utleggstager S og konkursbo B setter et annet problem på spissen. Tinglysingsloven § 23 omhandler bare avtaleerverv, jfr ”rett som er stiftet ved avtale”. I forhold til en utleggstager er vanlig rettsvern ikke alltid avgjørende, jfr. omstøtelsesreglene for utlegg i dekningsloven § 5-8 jfr. dekningsloven § 5-10.⁹⁶ I følge dekningsloven § 5-8 kan et utlegg tatt senere enn tre måneder før fristdagen omstøtes. Både for S som omsetningsserverver og S som utleggstager kan også de øvrige omstøtelsesregler i dekningsloven kapittel 5 tenkes å få betydning.⁹⁷

12.3 Særlig om salgspant

De praktisk viktigste tilfellene av ekstinksjon i forbindelse med løsøre er ved salg av gjenstander som det hviler salgspant på.⁹⁸ Salgspant er en avtalepanterrett i solgte løsøreobjekter til sikkerhet for salgssummen eller for lån til betaling av salgssummen, jfr. panteloven § 3-14. For eksempel hvis H selger såmaskinen til A med påhefte av salgspant, og A deretter selger såmaskinen videre til B uten å opplyse om salgspantet. Disse heftelsene kan B etter omstendighetene ekstingvere.⁹⁹ Spørsmålet blir om denne

⁹⁶ Thor Falkanger. Tingsrett. s.649.

⁹⁷ Thor Falkanger. Tingsrett. s.649.

⁹⁸ Thor Falkanger. Tingsrett. s.575.

⁹⁹ Thor Falkanger. Tingsrett. s.575.

konflikttypen skal kunne klassifiseres som hjemmelsmannskonflikt eller dobbeltsuksesjonskonflikt. Regler for såvel hjemmelsmannskonflikt som dobbeltsuksesjonskonflikt kan benyttes for å løse denne konflikten, og konstruksjonen vil være likegyldig for resultatet.¹⁰⁰ Salgspantet kan her fremstå som et forbehold som hviler på A's hjemmel eller så kan salgspantet virke som en rettsstiftelse fra A til fordel for selgeren.

Salgspantet ivaretar en spesiell form for sikkerhet, og salgspantet går dermed foran de generelle tingsinnbegrepspantene, jfr. Rt. 2000 s. 1360 (Lena maskin.) Salgspant går også foran pant i landbruksløsøre jfr. panteloven § 3-9(5) jfr. panteloven § 3-4(3).

Rt. 2000 s. 1360 (Lena maskin) omhandler spørsmålet om salgspantet måtte ha rettsvern etter panteloven § 3-17 for at salgspantet skal gå foran driftstilbehørpant. Høyesterett besvarte benektende på dette spørsmålet, og driftstilbehørpantet må stå tilbake for et gyldig stiftet salgspant uavhengig om rettsvern er oppnådd for salgspantet.

Et spørsmål som kan dukke opp i forbindelse med salgspant, er om salgspantet bortfaller hvis salgsgjenstanden blir bearbeidet eller senere øker i verdi. I følge panteloven § 3-20 faller salgspantet bort dersom det ved bearbeidelse eller påkostning har funnet sted en ikke uvesentlig forandring av salgstingens karakter eller verdi etter at den ble overgitt kjøperen. Ordlyden i panteloven § 3-20 sier at en forandring bare av karakteren eller bare av verdien kan være nok til å bringe panteretten til opphør.

Spørsmålet blir hva som menes med "ikke uvesentlig forandring" jfr. panteloven § 3-20. Eksempel her kan være at salgspant blir betinget i tømmer, og kjøperen bearbeider tømmeret til planker. Det er vanskelig å oppstille en grense for hva som faller innunder "ikke uvesentlig forandring" jfr. panteloven § 3-20, men vanlig vedlikehold av gjenstanden må holdes utenfor paragrafen.

"At solgte utvokste kreaturer føres og stelles av kjøperen, er heller ikke noe "bearbeidelse"."¹⁰¹

¹⁰⁰ Thor Falkanger. Tingsrett. s.575.

¹⁰¹ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.118.

Sivillovbokutvalet Rådsegn 8, Utkast til lov om pant, § 65 sier at panteretten faller bort ved minst 20% verdiøkning. Økningen i Rt. 1955 s. 209 (Vågå Bruk-saken) var på ca. 32 %. Rt. 1955 s. 209 (Vågå Bruk-saken) omhandlet at selgeren av et parti tømmer ble nektet å gjøre sitt eiendomsforhold gjeldende etter at kjøperen hadde saget opp tømmeret til skurlast. Enkelttilfellene må vurderes konkret, og i tillegg til verdiøkningen må endringen av råvarens karakter trekkes inn.¹⁰²

¹⁰² Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.118.

13. Panterettens konsekvenser på forskjellige stadier

13.1 Sikringsstadiet

Panteretten befinner seg på sikringsstadiet når panteretten er gyldig stiftet, rettsvernet er brakt i orden, og renter og avdrag blir betalt programmessig.¹⁰³ Panthaverens sikkerhet må til enhver tid beskyttes, når muligheten for at en dekningsaksjon kan bli nødvendig en gang i fremtiden.

13.1.1 Rettslige disposisjoner over pantet

Utgangspunktet er her at eieren har fri disposisjonsrett så lenge panteretten blir opprettholdt. Men utgangspunktet blir modifisert ved pant i landbruksløsøre. Med rettslig rådighet menes adgangen til å avhende, pantsette eller foreta andre former for rettsstiftelser i panteobjektet. Panteloven § 1-11 regulerer hvilke rettslige disposisjoner som kan foretas av pantsetteren. I følge panteloven § 1-11(2) kommer bestemmelsene i panteloven § 3-7 og panteloven § 3-13 til anvendelse ved pant i tingsinnbegrep. Ved pant i landbruksløsøre er det bestemmelsen i panteloven § 3-7 som regulerer rettslige disposisjoner over pantet. (Panteloven § 3-7 er utfyllende omtalt under punkt 8.)

13.1.2 Faktiske disposisjoner over pantet

Det karakteristiske for en underpanterett er at eieren beholder rådigheten over pantet, jfr. panteloven § 1-1(2). Spørsmålet blir hva som menes med at ”rådigheten over pantet ikke blir fratatt eieren” jfr. panteloven § 1-1(2)? Ut fra ordlyden betyr dette at bonden skal ha landbruksløsøre i sin besittelse og kunne benytte løsøre på vanlig måte. Panteloven § 1-7(1)

¹⁰³ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.364.

sier at ”eieren har rett til å bruke pantet på vanlig måte med mindre annet er avtalt eller bestemt for utlegg eller for øvrig i medhold av loven”. Hensynet bak regelen i panteloven § 1-7(1) er at den næringsdrivende, i dette tilfellet bonden, skal kunne benytte seg av landbruksløsøre slik at den innskutte kapital blir inntektsbringende, og renter og lån kan betales.

Eierens rett til å bruke løsøre må underlegges noen begrensinger. Panteloven § 1-7(1) sier at pantet skal brukes på vanlig måte. Spørsmålet blir hva betegnes som ”brukes på vanlig måte” jfr. § 1-7(1)? Kravets nærmere innhold vil avhenge av pantets art sammenholdt med vanlig praksis på vedkommende livsområde.¹⁰⁴ Et eksempel her kan være en jordbruker som har pantsatt landbruksløsøret sitt etter panteloven § 3-9. Selv om landbruksløsøret er pantsatt, kan jordbrukeren benytte for eksempel harven til vanlig bruk, det vil si til å harve med. Men hvis jordbrukeren bruker den nye harven på underlag med store steiner slik at harven blir ødelagt, blir harven ikke benyttet til ”vanlig bruk” jfr. panteloven § 1-7(1).

For landbrukets del kan det også finnes regler av offentlig eller halvoffentlig karakter som normerer aktsom bruk, jfr. forskrift 2004-07-26 nr. 1138 om plantevernmidler. Panthaveren kan forlange at panteieren følger slike regler; undertiden blir dette bestemt i panteavtalen.¹⁰⁵

”Eieren kan ikke uten panthaverens samtykke gå til en omlegging av driften eller ta opp ny type virksomhet, dersom dette innebærer en vesentlig økt risiko for at pantet skal bli skadet eller gå tapt.”¹⁰⁶ Utgangspunktet er at maskiner kan utleies, men en panthaver trenger ikke godta økt risiko for at maskinene skal bli ødelagt. Et eksempel her kan være at panthaveren kan motsette seg at såmaskinen blir leiet ut til en eiendom med nye steinete underlag hvor det er stor sjanse for at maskinen blir ødelagt. Et tilleggsmoment som

¹⁰⁴ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.374.

¹⁰⁵ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.374.

¹⁰⁶ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.374.

kommer inn her er at landbruksløsøre er forsikret, og en vanlig bruk som forsikringen vil godta bør normalt en panthaver også godta.

En normal bruk av pantet vil også føre til årlig slitasje og verdiforringelse, men dette må panthaveren akseptere. En bruk av landbruksløsøre som derimot vil føre til unormal høy slitasje, kan panthaveren sette seg imot. Et eksempel her kan være at maskinen blir brukt til utprøving av nye produkter som fører til mer slitasje enn gamle produkter.

”Rett til å bruke pantet innbefatter ikke rett til å forbruke det.”¹⁰⁷

For eksempel har pantsetteren rett til å høste eplene, men ikke sage ned alle epletrærne.

I mange tilfeller vil det foreligge en plikt til å bruke det pantsatte løsøre. For eksempel må såkorn brukes før det blir for gammelt og forringes.

Panteloven § 1-7(1) må i de fleste tilfellene suppleres med en vedlikeholdsplikt.

Vedlikeholdsplikten er gitt en særskilt hjemmel i panteloven § 1-7(2). Panteloven § 1-7(2) lyder: ”Ved underpant plikter pantsetteren å sørge for forsvarlig stell og vedlikehold av pantet, slik at panthaverens sikkerhet ikke blir redusert”. Paragrafen sier at det er ”pantsetteren” som har vedlikeholdsplikten. Ut fra ordlyden i paragrafen kan det virke som lovgiver bare har tenkt på panterett stiftet ved avtale, men bestemmelsen må også gjelde ved utleggspant og legalpant.¹⁰⁸ ”Forsvarlig stell og vedlikehold” jfr. panteloven § 1-7(2) er nødvendig vedlikehold, for eksempel at sprøyteutstyret må gjennom en grundig rengjøring etter bruk. Rengjøring av sprøyteutstyr er viktig for å unngå skader på etterfølgende kulturer og forebygge driftsstans.¹⁰⁹ Vedlikeholdsplikten må strekkes litt lengre enn plikten til nødvendig vedlikehold. Eieren må også motvirke forringelse av pantet grunnet slitasje og elde. Plikten til vedlikehold strekker seg ikke så langt at stellet og vedlikeholdet av landbruksløsøre må fremstå som et prakt eksempel, men vedlikeholdet av løsøre kan ikke negativt skille seg ut.

I følge Sivillovbokutvalet Rådsegn 8 må det kreves en objektiv forsvarlig adferd, og vurderingen skal ta utgangspunkt i regler for skikk og bruk på dette landbruksområdet.

¹⁰⁷ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.374.

¹⁰⁸ Jens Edvin A. Skoghøy. Panterett. s.243.

¹⁰⁹ Statens landbrukstilsyn og Planteforsk Plantevernet. Handtering og bruk av plantevernmidler. Grunnbok.

Ved avtalepant i landbruksløsøre har eieren også en plikt til å forsikre pantet jfr. panteloven § 1-7(4).

En videreføring av prinsippet om eierens bruksrett jfr. panteloven § 1-7, finner man i panteloven § 1-6(1). I følge panteloven § 1-6 har eieren rett til avkastning av pantet ved underpant. Partene kan imidlertid avtale at panthaveren skal ha en særskilt panterett eller annen sikkerhetsrett i avkastningen. Panteloven § 3-9 er en slik spesialbestemmelse som gir panthaveren særskilt sikkerhetsrett i avling og avkastning, og § 3-9 må dermed gå foran bestemmelsen i § 1-6.

Panterett etter panteloven § 3-9 gir som foran nevnt panthaveren en særskilt sikkerhet i ”avling og annen innhøstet avkastning” jfr. panteloven § 3-9(2) bokstav c.

Problemstillinger knyttet til avling og avkastning her vil først dukke opp hvis den faste eiendom er pantsatt til panthaver A og landbruksløsøre er pantsatt til panthaver B. I denne situasjon vil avkastning i og med utskillelsen overføres fra en panterett til en annen.¹¹⁰

13.2 Misligholdsstadiet

Misligholdsstadiet er kjennetegnet ved at pantsetteren ofte har overbeheftet pantet, og pantsetteren klarer ikke betale renter og avdrag mer. Panthaveren kan her når som helst begjære tvangssalg og velte spillet for pantets eier.¹¹¹ Men panthaveren kan i dette tilfelle ha mange grunner for å opprettholde landbruksvirksomheten. Et eksempel kan være at det vil være ugunstig for panthaveren å begjære tvangssalg av landbruksløsøre, fordi utsiktene til dekning kan være små.

”På dette ”krisestadiet” er det klart at panthaveren er den som reelt sett bestemmer, noe som kan føre til at grensen mellom eier-posisjonen og panthaver-posisjonen blir

¹¹⁰ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.377.

¹¹¹ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.32.

uklar.”¹¹² En eventuell tvangsbruk av pantet fører forholdet over i fullbyrdelsesstadiet, men kan også sees på som en formalisering av misligholdsstadiet.¹¹³

13.3 Fullbyrdelsesstadiet

Spørsmålet om å gå til realisasjon av pantet vil bare i få tilfeller bli aktuelt, selve muligheten for en eventuell tvangsdekning vil som oftest være nok til at pantsetteren ”frivillig” oppfyller.

En eventuell tvangsdekning i landbruksløsøre skal gjennomføres etter samme regler som tvangsdekning av panterett i varelager, se tvangsfullbyrdelsesloven §§ 8-1ff. om tvangssalg og § 11-55(2) om tvangsbruk av fast eiendom og pantsatt landbruksløsøre.¹¹⁴ For pant i landbruksløsøre jfr. panteloven § 3-9 betyr dette at tvangsdekningen skal gjennomføres ved tvangssalg etter tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 8.

”Derimot er det ikke adgang til å tvangsselge varelager sammen med fast eiendom.”¹¹⁵

Dette må bety at det heller ikke er adgang til å tvangsselge landbruksløsøre sammen med fast eiendom. Ved tvangssalg av landbruksløsøre etter tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 8 forutsettes det at de enkelte gjenstander i utgangspunktet realiseres hver for seg.

Tvangsfullbyrdelsesloven § 8-11 jfr. § 8-5(2) uttrykker imidlertid at det er adgang til å foreta samlet salg hvis flere løsøregjenstander hefter for samme krav, og et samlet salg gir størst utbytte.

I følge tvangsfullbyrdelsesloven § 11-55(2) kan en saksøker som begjærer tvangsbruk av eiendommen, og som også har panterett for pantekravet etter panteloven § 3-9, kreve at tvangsbruken skal omfatte disse verdiene dersom verdiene har en naturlig tilknytning til

¹¹² Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.32.

¹¹³ Sjur Brækhus/Borgar Høgetveit Berg. Omsetning og kreditt 2. s.32.

¹¹⁴ Jens Edvin A. Skoghøy. Panterett. s.283.

¹¹⁵ Jens Edvin A. Skoghøy. Panterett. s.283.

den faste eiendommen og det for disse verdienes del foreligger tvangskraftig tvangsgrunnlag.

Hensynet bak regelen i tvangsfullbyrdelsesloven § 11-55(2) er at den faste eiendom og løssørekompleks ofte utgjør en driftsmessig enhet.¹¹⁶ I følge Ot. prp nr. 3 (1999-2000) om lov om endringar i rettergangslovgjevinga m.m s. 46-47 kan en fornuftig bruk av den faste eiendom betinge en samtidig utnyttelse av disse verdiene, for eksempel tvangsbruk av landbrukseiendom med nødvendige redskaper.

Etter tvangsfullbyrdelsesloven § 11-55(2) 1. punktum er forutsetningen for en utvidet tvangsbruk at saksøkeren har panterrett i for eksempel landbruksløsøre jfr. panteloven § 3-9, og at saksøkeren har tvangskraftig tvangsgrunnlag etter § 8-2.

”Dette innebærer at bl a at det pantesikrede kravet må være forfalt (§ 4-4), og at der det bygges på et særskilt tvangsgrunnlag (§ 8-2 første ledd bokstavene a-c), må det utenfor utleggstilfellene være gitt forutgående varsel etter § 4-18.”¹¹⁷

Saksøkeren må fremsette kravet om utvidet tvangsbruk samtidig som begjæringen om tvangsbruk av den faste eiendom jfr. tvangsfullbyrdelsesloven § 11-55(2) 2. punktum. Tvangsfullbyrdelsesloven §§ 8-6(1-2) , 8-7(1) 2. punktum og 8-7(2) gjelder tilsvarende, jfr. tvangsfullbyrdelsesloven § 11-55(2) 3. punktum.

I følge Ot.prp nr. 3 (1999-2000) s. 47 har ikke saksøkeren et ubetinget krav på utvidet tvangsbruk.

¹¹⁶ Thor Falkanger, Hans Flock og Thorleif Waaler. Tvangsfullbyrdelsesloven. s.822.

¹¹⁷ Thor Falkanger, Hans Flock og Thorleif Waaler. Tvangsfullbyrdelsesloven. s.822.

14. Konklusjon

Panteloven § 3-9 er en viktig bestemmelse for landbrukssektoren, og lovbestemmelsen kommer sannsynlig til å få økt betydning i årene fremover. Landbrukssektoren er i stadig utvikling, og kravene til lønnsomhet og effektivitet øker i takt med internasjonaliseringen. WTO-forhandlinger og EØS-tilpasninger setter fokus på større landbruksenheter, og dermed må landbruket modernisere og satse på nye produkter. Antall pantsettelse i landbruket etter panteloven § 3-9 vil dermed øke i fremtiden.

Et spørsmål som kan stilles i det avsluttende kapittelet er om pant i landbruksløsøre jfr. panteloven § 3-9 er en gunstig pantsettelsesmåte. Panteloven § 3-9 regulerer pantsettelse av landbruksløsøre, og uten denne bestemmelsen ville panteloven av 1980 gitt et signal om at pantsettelse av landbruksløsøre slik det er til enhver tid ikke var tjenelig som kredittgrunnlag. En offentlig regulering av pantsettelse i landbruksløsøre fører til likhet mellom landbruksvirksomhetene, og retningslinjene for en slik pantsettelse følger klart av lovteksten. Pantsettelse etter panteloven § 3-9 gir en forutsigbar løsning for mange landbruksvirksomheter. Panteloven § 3-9 er dessuten en veloverveid bestemmelse der både hensynet til pantsetteren og panthaveren blir stilt opp mot hverandre.

Uten en slik spesialbestemmelse om pant i landbruk tror jeg problemet med klassifikasjon av landbruksløsøre ville blitt stort. Landbruksløsøre er en stor gruppe av løsøreobjekter, og problemstillingen kunne lett bli hvilke type av landbruksløsøre som skulle plasseres under den ene eller den andre bestemmelsen i panteloven. Dette usikkerheten kunne igjen begrenset det kredittskapende element. Et annet element man ikke kommer utenom er at panteloven § 3-9 også har skapt mange tvilsspørsmål som har blitt eller kommer til å bli løst av domstolene. Panteloven § 3-9 er ikke på alle områder like klart utformet, og særlig spørsmål omkring alternative landbruksprodukter kommer til å dukke opp i årene fremover.

Pant i landbruksløsøre etter panteloven § 3-9 er bare en av pantsettelsesmulighetene i landbruket i dag. De andre pantsettelsesformene er som foran nevnt pant i gården (fast eiendom) og pant i driftskreditten. Valgmulighet i forhold til hvilken pantsettelsesform er viktig. Mange gårdbrukere pantsetter den faste eiendom og landbruksløsøre samtidig, men andre igjen pantsetter bare løsøre eller gården. Kredittskapende virksomhet er viktig for vekst i samfunnsøkonomien, og derfor er viktigheten av å ha en egen lovbestemmelse om pant i landbruksløsøre stor.

1 Litteraturliste

(a) Litteratur

- Arnholm, Carl Jacob. Panteretten. (3. utgave 1962)
- Bioforsk Øst Apelsvoll, forsker Audun Korsæth. ”Presisjonslandbruk”
- Brækhus, Sjur. Omsetning og kreditt 2. 3. utgave ved Borgar Høgetveit Berg. (2005)
- Echoff, Torstein. Rettskildelære 5. utgave ved Jan E. Helgesen. (2000)
- Falkanger, Thor. Tingsrett. (5. utgave 1999)
- Falkanger, Thor, Flock, Hans og Waaler, Thorleif. Tvangsfullbyrdelsesloven. Bind 1 og 2
- Jusleksikon. Jon Gisle.. [et. al] (2002)
- Kjelstrup, Carl Bernhard. Liten panterett. (4. utgave 1996)
- Lilleholt, Kåre. Godtruerverv og kreditorvern. (3.utgave 1999)
- Lødrup, Peter. Familieretten. (4. utgave 2001)
- Norsk Lovkommentar 2005
- Rike, Ole Dag og Herlofsen, Erik Råd. Panterett for praktikere. (2002)
- [Skoghøy] Jens Edvin Andreassen. Factoringpant (1990)
- Skoghøy, Jens Edvin A. Panterett. (2004)
- Skoghøy, Jens Edvin A. Panteloven. (2003)
- Statens landbruksforvaltning. Statistikk
- Statens landbrukstilsyn og Planteforsk Plantevernet. Handtering og bruk av
plantevernmidler. Grunnbok
- Statistikk fra Løsøreregisteret: Tinglyste dokument gruppert på kommune og dokumenttype
- Statistisk sentralbyråd. Statistisk årbok 2005
- Sundet, Olav. Lov og rett i landbruket. (4.utgave 2001)

(b) Offentlige publikasjoner

- Innst. O. nr. 19 (1979-80)

NOU 1993:16 Etterkontroll av konkurslovgivningen m.v.

Ot.prp. nr. 3 (1999-2000) Om lov om endringer i rettergangslovgjevinga m.m

Ot.prp. nr. 27 (2000-2001) Om lov om endringer i lov 8. februar 1980 nr. 2 om pant og i enkelte andre lover

Ot.prp. nr. 39 (1977-78) Om pantelov

Ot. prp. nr. 56 (1976-77) Om lov om godtroerverv avløsøre

Ot. prp nr. 65 (1990-1991) Om lov om tvangsfullbyrding og midlertidig sikring (tvangsfullbyrdingsloven)

Rådsegn 8 Frå Sivillovbokutvalet. Om pant. (Bergen 1970)

2 Lister over tabeller og figurer m v

Tabell 1

Fylke	Totalt antall Pant i landbruksnæring Jfr. panteloven § 3-9
Akershus	13
Østfold	8
Hedmark	34
Oppland	61
Buskerud	9
Vestfold	12
Telemark	10
Aust-Agder	2
Vest-Agder	6
Rogaland	81
Hordaland	31
Sogn og Fjordane	32
Møre og Romsdal	78
Sør-Trøndelag	61
Nord-Trøndelag	107
Nordland	99
Troms	37
Finnmark	11
Utenlands	1
Totalt	693

Statistikk fra Løsøreregisteret: Tinglyste dokument gruppert på kommune og dokumenttype.

Periode: Fra januar 2006 til juli 2006.

Det er i alt opprettet 689 dokumenter i norsk landbruksvirksomhet, siden 3 dokumenter senere er blitt slettet og ett dokument er fra utlandet.